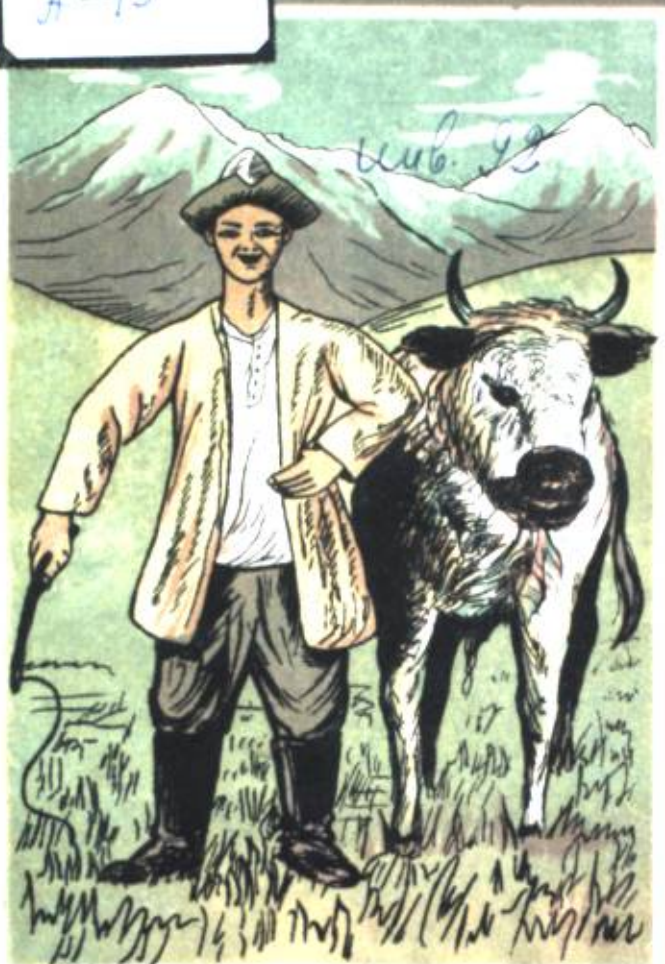

Купз.
А-13

Куб. 92

92.

Ajtuucu
АБДРАҚМАНОВ
(тоғолоқ молдо)

Baldar çomoqtoru

Ajtuuçu TOQJOLQMOLODO ABDRAKMANOV

8 A 12

BALDAR ÇOMOQTORU

Basmağa dağardağan L. QOŞOJEVA

1635

5471
1635

92.
6/du 617.

QƏRQƏZSTAN MAMLEKETTİK BƏSMƏSƏ
FRUNZE 1939 QAZAN

140

★

Çoortuu redaktor
ABDÛQAJÛMOV U.

Texredaktor
FAXRUTDINOV R.

Сьоьына çoortuu
ÇOROVAJEV Ç.

Çoortuu korrektor
ŞAMAKEJEV B.

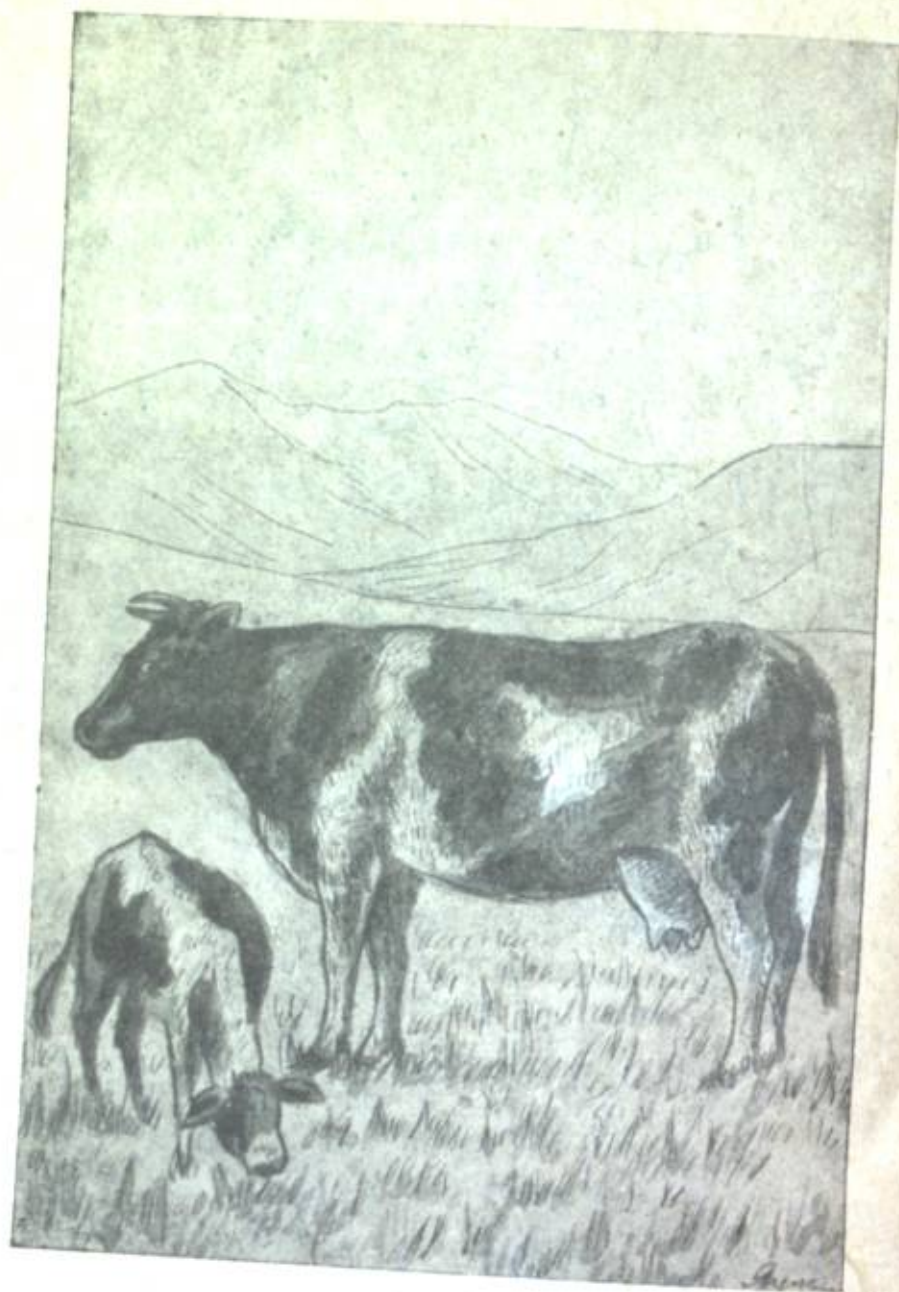
★

276090

Центральная научная
БИБЛИОТЕКА
Академии наук Киргизской ССР

UJ MENEN MUZOOSU

Uj qorqot çaman sojuudan,
Başın kesip qojuudan.
Esi сықар ысақтан,
Başnan munu ojloqon.
Talaada çyryp esteptir,
Bir kynny sojup salat, dep,
Sojqonu da qurusun,
Muzoom çetim qalat, dep.
Tyştø kelet qeşyldar,
Murdu vytyr ығылар,
Cөpkө tojup dardajыр,
Sajqaq quup тызылар.
Çaqьnsьnpьr qorqqondon,
Muzoosunan сыr surajt.
Qorqur çyrgөн ысақтан,
Сыр surasa, сын surajt. —
— Menden көгө аралап
El icinde çyrosyn,
Elden сыqqan кер bolso,
Ajтыр тақа verersin.
El icinde dylykkөн —
Uj sojot degen кер varьь?
Esi çoq eser eңdin,
Ojunda azыр es varьь?
Anda muzoo кер ajtat:
— Esin çoq ene, dep ajtat —

Aзыр seni sojcu emes,
Muzoondu çetim qojcu emes.
Icip turat sytyndy,
Køryp turat kycyndy.
Icip turat ajrandь,
Køryp turat pajdandь.
Eemdin daqь „esi“ var,
Başьnda „aqь“, „meesi“ var.
Aзыр qorqro, eneke,
Seni sojor kezi var.¹
Ajran sytyn alqan son,
Aarçь² çьjьp volqon son,
Quba qurut, sarь maj,
Sandьqьna salqan son, —
Çaj øtyp salqьn kyz kelet,
Qььcьn aьp qьş kelet.
Qьş kelgende, eneke,
Oşondo ølym tuş kelet.
Soqumqь seni sojom dejt,
Tondurup etin qojom dejt.
Balta menen talqalap,
Cьqьjьndь ojom dejt.
Olurajtьp køzyndy,
Anan sojot øzyndy.
Men vilgenim mьna bul,
Eneke uqqun søzymdy.

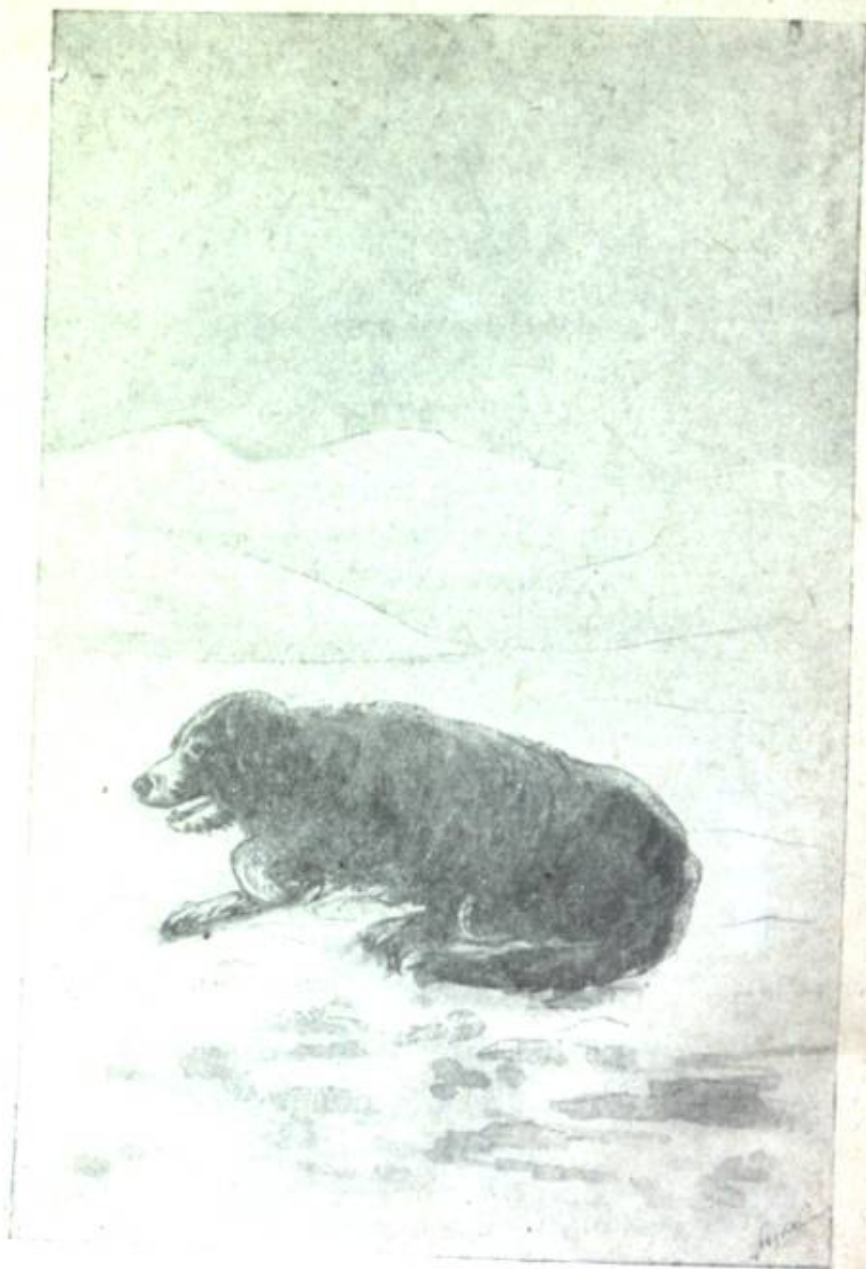
DOOLDOJ³ KIJEM DEGEN IT.

Qьş cildede qurudum,
Ynymdy vasraj uludum.

¹ Kezi var — Sojuuqьa ьlaşьqtuu mezgili var.

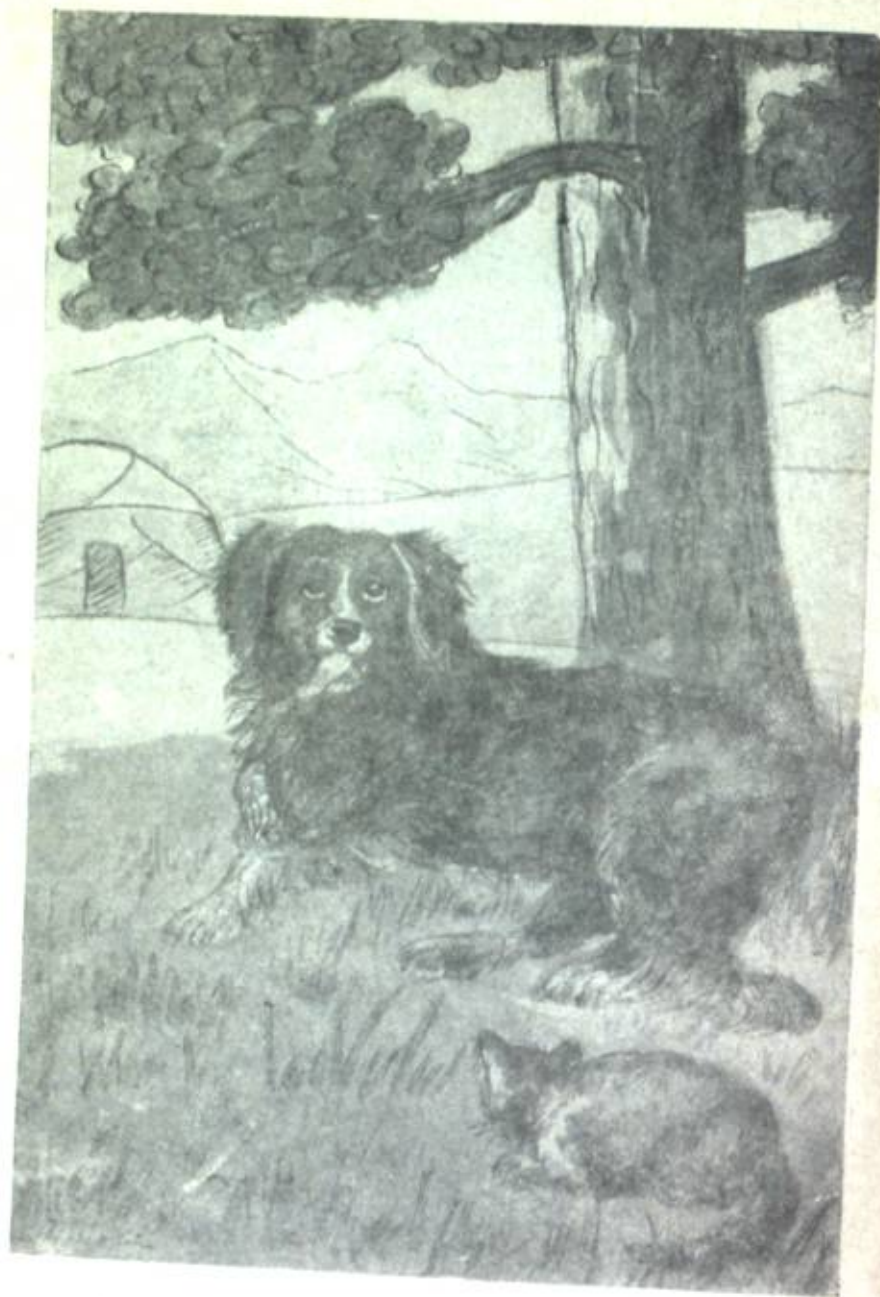
² Aarçь — Ajrandan vьşьp alqan maj çe — qurut.

³ Dooldoj — çynden ijrilip soqulqan cepkendi ilgeri dooldoj deşcy.

Bul cyrgenym ker emes,
Bul iş maqa er emes.
Çadъrap, çajnar çaz wolso,
Bajda çalsь cyrwesem,
Bajдын qojun qajtarь,
Bir dooldoj serken kijbesem.
Çaqşьraaq bajda warajьn,
Aqьmьdь wutyn alajьn.
Dooldoj kijip çasanьr,
Ooqattьn çajьn qarajьn.
Saratan¹ ɵtur, qьş keldi,
Çatqan çerim muz woldu.
Bul çoruqqa көnwөjyn,
Muzda çatьr ɵlwөjyn.
Al aqьsa qьş ɵtur,
Çadъrap çajnar çaz çetip,
It unuttu ajtqanьn —
Qьşьnda muzda çatqanьn,
Tilin salьr aqaqtar,
Kөлөкө çerdi qacьrat.
Dooldoj cьqqan esinen,
Kөлөnkөгө waqьnat.
Mьşьq, itke ker ajtat —
Tuşьnsyn dep, vek ajtat:
— Qьşьnda ajtqan dooldoj,
Byttуwу, itim? — dep ajtat. —
It, mьşьqqa çoor ajtat, —
— İşim mьndaj, dep ajtat —
— Mьşьqьm, maqa çyn qana,
Cьqа turqan yn qana?
Al serkendi qьlqьn dep,
Ajta turqan til qana? —

¹ Saratan — Çajдын ең ьşьq mezgili.

Kim ijirip, kim soqot, der,
Aqaqtar tilin salırtır,
Serkeni sıqır ojunan,
Kerilip çatır alırtır.
Çalqonun çajı uşundaj,
Çajqalır uşu salırtır.

TORROQUM

Qıdın-qıdın torroqum,
Qıdındaqan torroqum,
Qoqus ɵlyp qalat der,
Torroqumdan qorqomun.
Ançijandıñ qatıñın,
Aralaqan torroqum.
Atqa saman salqanda,
Saqlalaqan torroqum.
Burma suuqa barqanda,
Bulquldaqan torroqum.
Ijri suuqa barqanda,
Çulquldaqan torroqum.
Teskejdegi bedeni,
Terip çegen torroqum.
Kynğöjdegy bedeni,
Kuvur çegen torroqum.
Adırdaqı betege,
Ajmar çegen torroqum.
Aldına salqan samandı,
Çalmar çegen torroqum.
Qoqtudaqı şiberdi,
Qojvoj çegen torroqum.
Torroqum ɵlyp qalat der,
Mıñdan çaman qorqomun.
Kındɵ uc ubaq mingende,
Çorqoloqon torroqum.

Kyn çaaqanda yjymə,
qorqoloqon torpoqum.
Çomoqumaj, çomoqum,
Çorqo qara torpoqum.
Torpoqum əlyp qalat der,
Uj ələttən qorqomun.
Çavuu çarpsa çaraşыр,
Çarqьraqan torpoqum.
Qьşqь silde suuqqa,
Qaltьraqan torpoqum.
Saratanda toqtovoj,
Sajqaq quuqan torpoqum.
Çalqьz cьmьn aldьnda,
Ajdar quuqan torpoqum.
Bьjьl tyşty çanьdan
Murdundaqь vorqoqun.
Semiryucy kezegin
Emi voldu torpoqum.
Ajta çyrcy bir dalaj,
Evi voldu torpoqum.
Aj təvədən toqoldu,
Çorqo torpoq çoqoldu.
Torpoqumdu çoqottum,
Işim qantip oqoldu!
Manattan¹ vaştyq tiktirip,
Çem ilejin decy elem.
Mamьrqandьn aşьna,
Bir minejin decy elem,
Əz kəzymə çarqьrap.
Ajdaj volqon torpoqum.
Qьsьr emdi, sekirgen,
Tajdaj volqon torpoqum.

¹ Manat — Barquttun bir tyry, əny mala qьzьl kelet.

Aşqa varqan qatьndar
Alcandavaj qajtyьnar.
Aşta, tojdo kərgənyьn,
Torpoqum çoovun ajtyьnar.
Tojfo varqan qatьndar,
Tojrondivoj qajtyьnar.
Tojdo torpoq kərgənyьn,
Men kərdym der ajtyьnar.
Aşqa kelgen vaarьnar,
Kerke qulaq salьnar.
Kəryp, vilip qalqanьn,
Syjuncysyn alьnar,
Syjuncysy veş tenge.
Torpoqum əzy toq ele,
Toqtovooqon şoq ele.
Ajraqь menen çoqoldu.
Alsa uuru alqandьr,
Kəzym kərvəj qalqandьr.
Qarqaşaluu uurular,
Qajqьda meni salqandьr.
Torpoqtu alsa kim aldь?
Tyьn qatqandьn viri aldь.
Torpoqumdu kim alsa,
Sojup alvaj, tiryu aldь.
Aj anqьsa volvodu,
Adьrdan keldi torpoqu.
Çajtyьnan izdevej,
Çaş valanьn qorqonu.
Torpoqun taar syjunyp,
Eliktej curqap tyjylup,
Torpoqu ekəə dan saldь.
Torpoqu tojdo tavьldь,
Torpoquna çalьndь —
„Kendirin kesken kedejlik,

Mындап ваşqa талым çоq,
Тавыьр qaldы торроqum,
Саqtасын еми çанымды."

СЫН ТАЗ

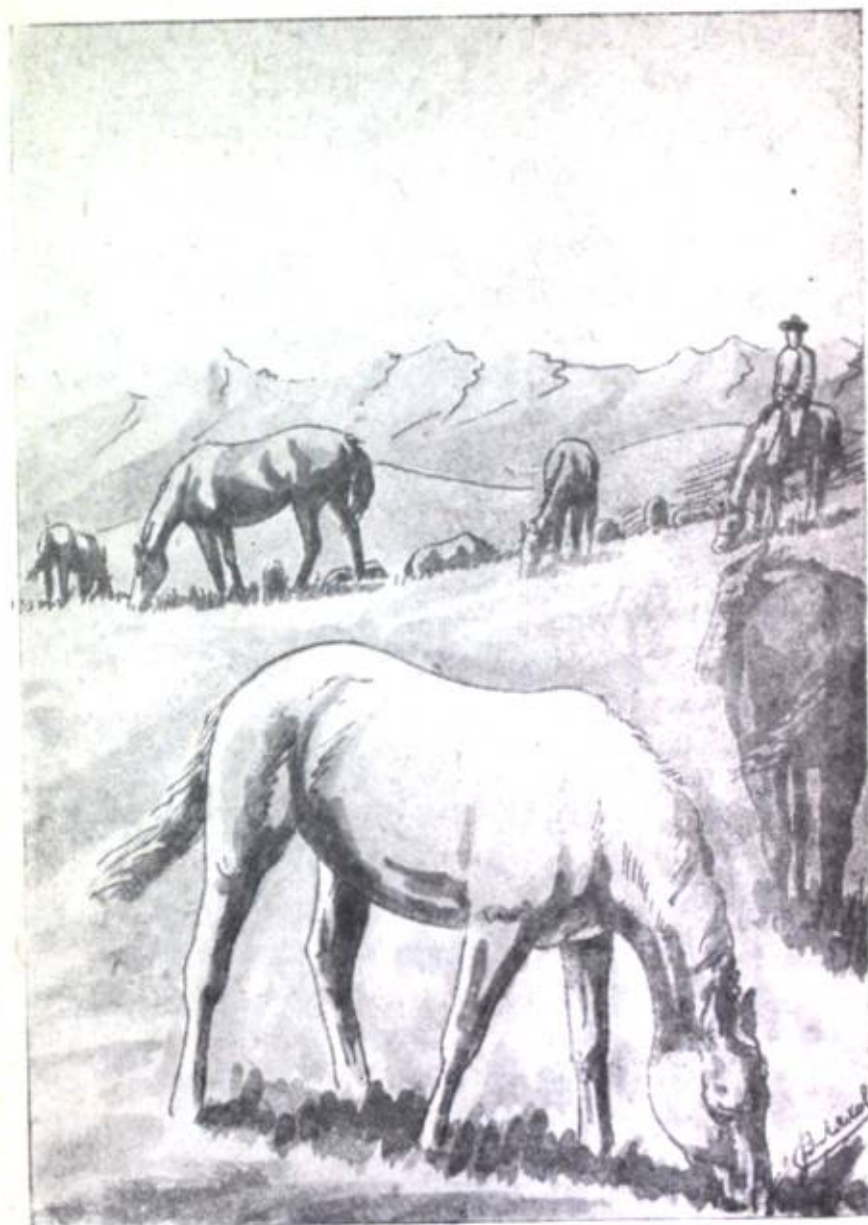
Çаныбек хандын туşунда,
Сын taz degen var eken.
Çаныбектин çылысьып,
Ваqыр çyргөн çaj, qысьып.
Çajь, qысь çaldаныр,
Çалсь çyргөн alданыр,
Аqысьна taj алыр —
Qalqan çоq anda maldаныр.
Сын taz özy сын ajtat,
Сын ajtqanda тын ajtat.
Çalqan söz menen işi çоq,
Çajьн vilgen kişi çоq.
Qызыqыр ваqыр tajьна,
Qызmatь сыqыр vajьна.
Al Çаныбек Сын tazды,
Çылысьь ваşь qылыртыр.
Çылыь ваqыр ваşqарыр,
Bir nece çы çyруртыр.
Сын taz çылыь ваqqаны,
Çылысьь tyтөр ösyртыр.
Алысqa çылыь ваqam деп,
Ajdar алы көsyртыр.
Çылысьь yjyn cecerde,
Алысqa ajdar көcөрдө,
Baj Çаныбек кер ajtat,
Кер ajtqanda деп ajtat:
— Eki aq sarqылы атымды,
Çaqşылар ваqqын, — деп ajtat. —
Eki sarqылы vuudаным —

San җылымдып сарасъ.
 Миң җылымдып буудань¹.
 Анық тұлпар баласъ.
 Анық болсо бууданым,
 Қазатқа² минер ат волот.
 Сарғылды җағзы вақраған,
 җылысы менден җат волот.
 Бай җаныбек муну айтър,
 җылысысын җөнөтты,
 Елирген сын таз елендер,
 Есине алвайт вөлөкты.
 Ортоқо сығыр келишип,
 җылыны санар көгушур,
 Он миң җылы ваарысы,
 Он қош³ қылыр вөлушур,
 җылыны сын таз вақарат,
 сын таздан ваары җазоғанат.
 сын таз өзы келген таз,
 өзы адис мерген таз.
 Ууқа сығса адырдан,
 Арқар, қылға терген таз,
 җылы вақыр җырсе да,
 Іштин җөнун көргөн таз.
 Атқа минер сережип,
 Көөр алды дердежип.
 Он миң җылы ваққань,
 Арқар, қылға атқань.
 Аталық қызы Ақ мандай,
 Алам деп қалды ојлонур.
 Аталық вайдып алдына,
 сын таз вадды җојлонур.

¹ Буудан — Мьҗтыб аттып мьҗтыбсы.

² Қазат — Савуул, уруш.

³ Он қош — Он топ, он вөлөк.

Ҷылысыдан төрт, беҗти,
Қошур алды җанына.
Айттыр қојқон җери қоқ.
Бай Ғаныбек ханына.
Аталық қызы Ақ мандай,
Алмақ болду сыјлөшүр.
Увлада сөзүн бекитип,
Ҷылысылар дүгвөшүр,
Аталық берди қоопту,
Бул қоғуқта қој деди.
Қызық болсун тој деди.
Екі ақ сарқы бууданды,
Тулпардан анық тууқанды,
Ушу тојқо сој деди.
Қағар деп Сын таз екі аттан,
Аталық муну ојлонду.
Сын таз сындар қасығыр,
Бай сөзүнө волводу.
Екі сарқы бууданды,
Сын таз сојур салқаны.
Тојун сојур вытуыр,
Қыз ојунду вағтады.
Сын таз кыжөө болду деп,
Көңылгө кыжөө тоldу деп.
Аталық қызы Ақ мандай,
Олуттуу¹ җерге қонду деп.
Ғандын ваағы җавығар,
Ғағтар сыјлөр давығар,
Қыз, келіндер җывығар,
Бирине, бири җывығар,
Толуп җатқан тамаға,
Қыз, кыжөөны ојунда,
Олтурқузду җанаға.

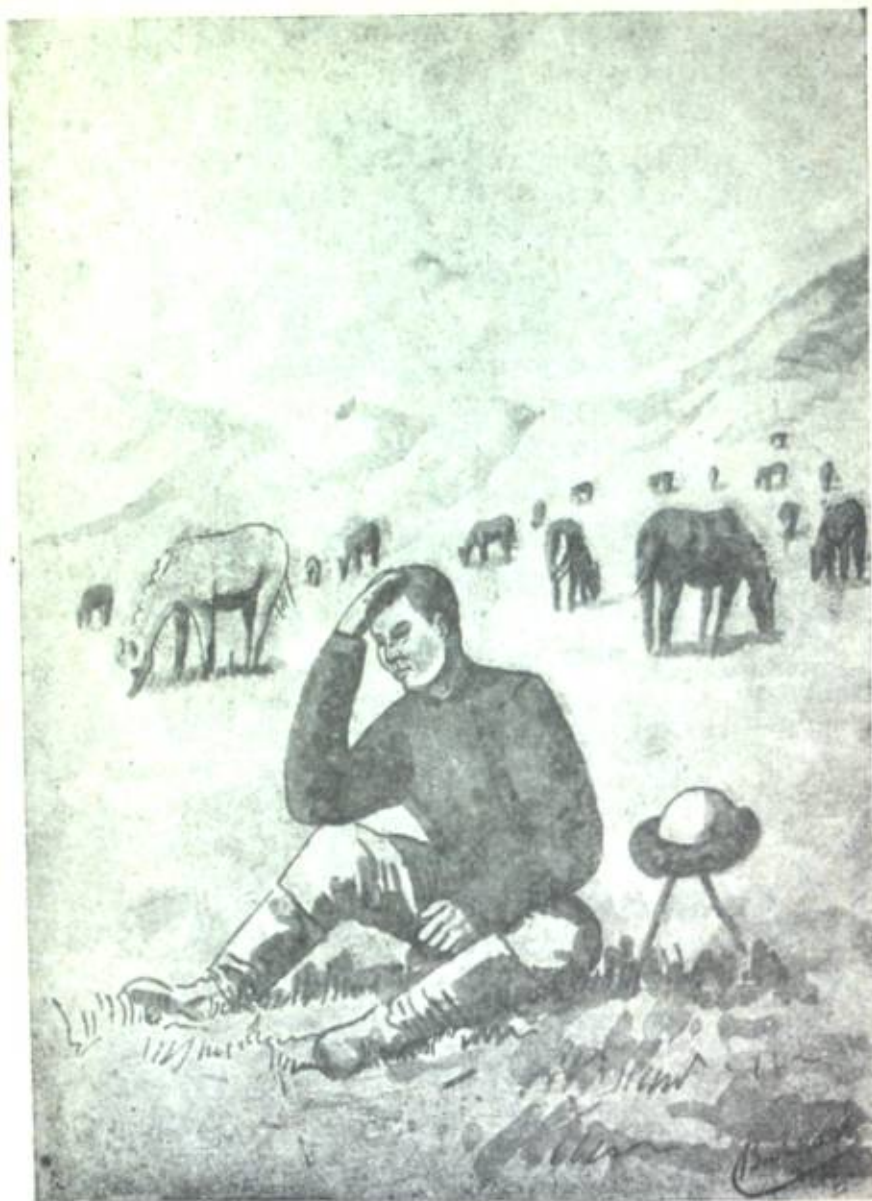
¹ Олуттуу — Орunduу, ылајықтуу.

Elirgen Сын таз қыз алыр,
Eki kyndө toј өтты.
Toјun берip tarатыр,
Qызды алыр таз кетти.
Алыр варды ајалын,
Сын таз алыр җылыға.
Qылыға алыр варқан соң,
Сындар кирди җылы ваққанға.
Al аңғыса қығ өтыр,
Qығқы сууқ муз кетip,
Qығтын арға җақыннан,
Ғағтығар җајнар җаз җетip.
Belgilyy қығ өткөн соң,
Beenin tuur kezinde,
Es-aқылы арбын таз,
Eki sarқы esinde.
Eki sarқы бууданды,
Ғағтыр айтты көрөмын,
Ғағтынақай сөз менен,
Ғајлар қооп беремин.
Sөzym Ғағса ханыма,
Ғылыма қайтыр келемин.
Sөzymdyn сығса Ғалқаны,
Ақылы Сын таз өлөмын.
Eкөө волсо бири аға,
Бирөө волсо бөк аға.
Qadimden berki narq volot,
Qағдан қалқан сөз қана?
Ғетик Сын таз ојлонуп,
Бөркын алды қолуна.
Keler деп ішim оңуна,
Bайқанар сөzdyn соңуна.
Qатсы савын ал Ғерде,
Qағыр Ғерге киргизди.

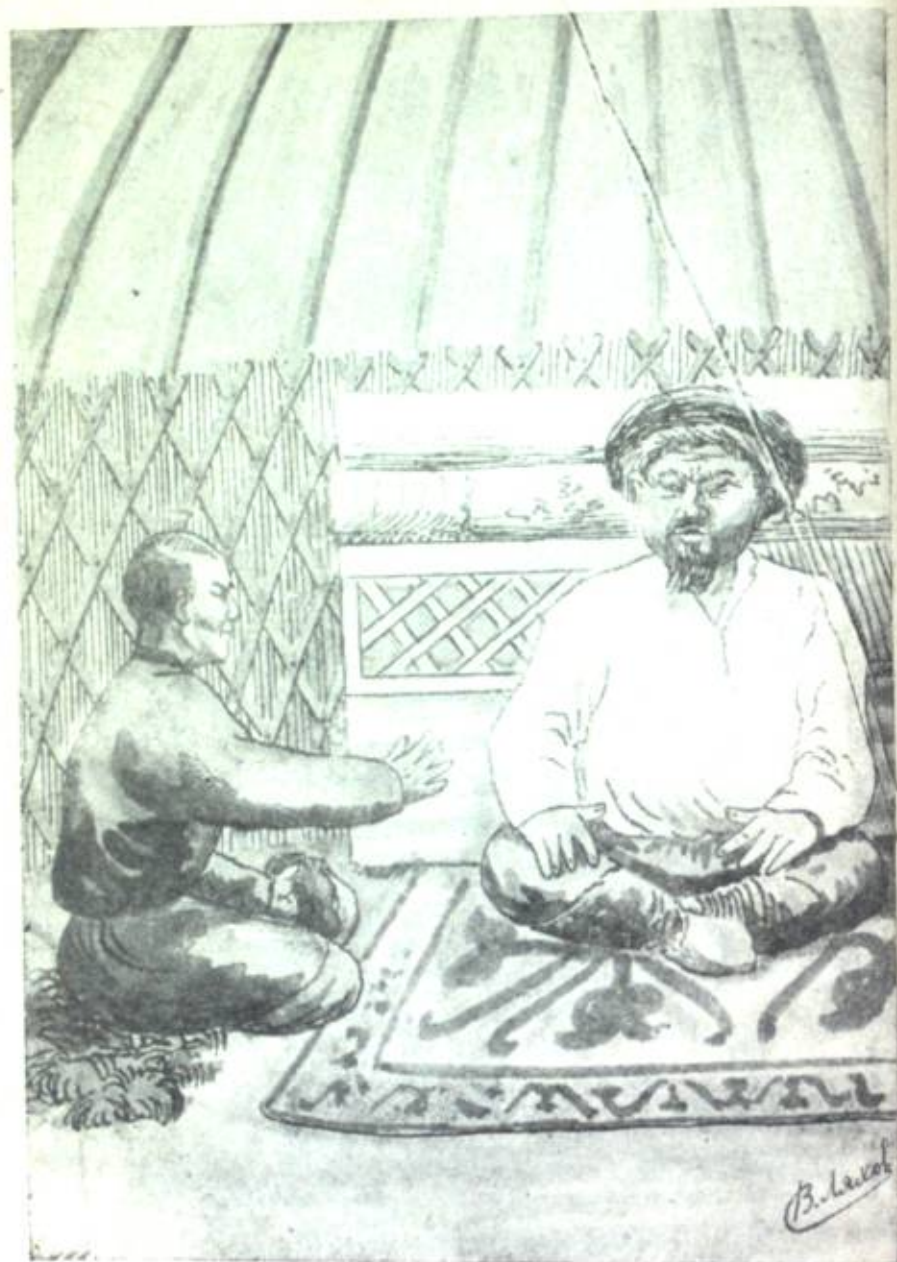
5471
1635

276090

Qatcъcъnъn savъna,
Berkyn alъp kijgizdi.
Berkyn menen keņeşir,
Keremetin vilgizdi.
— Qana, berkum, ker salqъn,
Ker salqanda cъn salqъn.
Qutula turqan sөzүndyn,
Çöny mьndaj der salqъn.
Başqa sөzgө sarqъtъp,
Tansam qandaj eki attъ,
Cъn çerimden mojnuma,
Alsam qandaj eki attъ.
İştejin iştin onojun,
Tansa tana qojojun.
Uuru aldъ desem uuru çoq,
Uuru tursun vөry çoq.
Cъnqa çyrgөн Cъn tazmъn,
Cъn sөzdөн başqa evi çoq.
Çana bir sөz ajtarda,
Tel volup өldy desembi,
Eki sarqъl өlgөнyn,
Çыqъcъ kerdy desembi?
Çalqan sөz orun vasavъ,
Mundana tartam çazamdъ.
El oozunda elek çoq,
Kimdin oozun kim tьjat.
Qalъnqa vergen Cъn taz der,
Qaşymdan birөө çыqъrat.
Başymdaqъ berkumсын,
Basa kijgen көrkumсын.
Berkum kerke kelgin der,
Keņeş таар vergin der.
Masъlaatъn quradъ,
Yc qajtara suradъ.

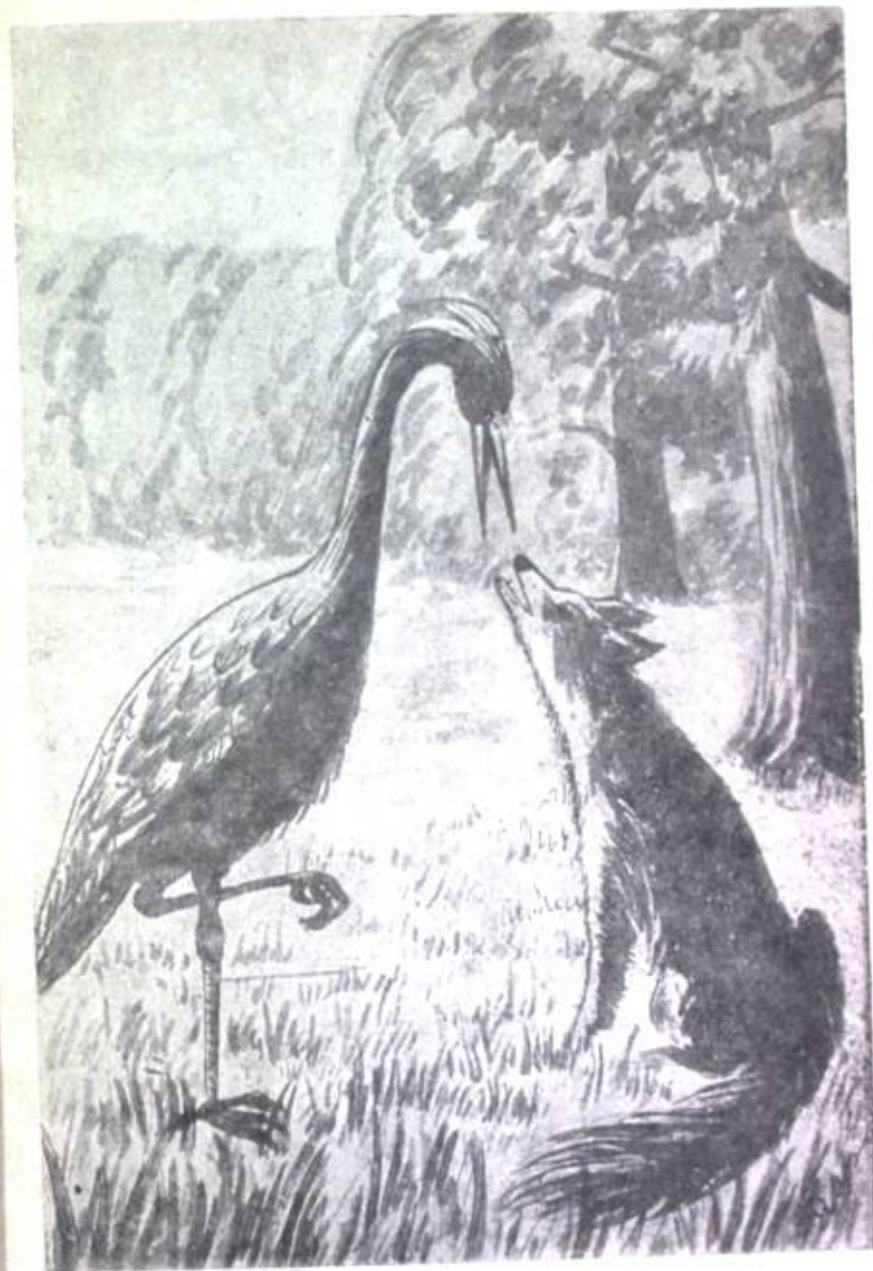

Керке çetik cecen taz,
Кевин айтпай туравь.
Сън сөздөн волот север дер,
Съньн айтъş кerek дер.
Сън taz çолqо салъртъ,
Сън сөзdy оjоо алыртъ.
Çапыбек хандып алдына,
Съньн айтър вагъртъ.
Çапыбек tazдан кер surajt,
Кер surasa ер surajt:
— Ваqqан малъ аманвь?
Ваатыр тазым дер, surajt.
Сън taz айтат ханына,
Qарар turup çанына —
— Bir кунөөн бар мойnumда,
Qalamвь ханым qaарына...
Ваqыр ваqқан мал аман.
Ваqqан малдып вааръ аман.
Qоrqur turam айтqандан,
Uşul işim ең çаман.
Çалqан айтсам kesiret,
Çалqаса ханым кесирет.
Çалqан сөздyn артына,
Çапыма тижет kesiret.
Айтаян ханым сънымды,
Çаşыръ kelgen сънымды.
Bileselyy азызхан,
Bijledin бутын qылымды,
Аталыq degen бар екен,
Аq мандај degen qызына,
Азыз Çапыбек ханымсып,
Азыр кеттим ушуqа.
Eki sarqы kylykty,
Qыздып sojdum tojuna.

Qызды көгүр қыздым,
 Ecteme тыспөј ојума.
 Qызды алдым тојлотур,
 Eki kyn вутын ојnotur.
 Өз мойnumda çазьқым,
 Өltырсең тына сојlotur. —
 Хан Çаньбек алдына,
 Qарар турду Сьн тазьн,
 Qандај оқуја волот дер,
 Санар турду Сьн тазьн.
 Ајтqаньна ьпаньр,
 Азыз Çаньбек қиваньр.
 Сьн тазьм анық ваатыр дер,
 Сьньн ајтыр çатыр дер.
 Сөздүн уқур çүжөөсүн,
 Сьн таздын кecti күнөөсүн.
 Er azamat çигиттер,
 Bajqa сөздүн соңуна,
 Ar сөз ајтсаң сьнқа çүг,
 Ішін kelet оңуна.

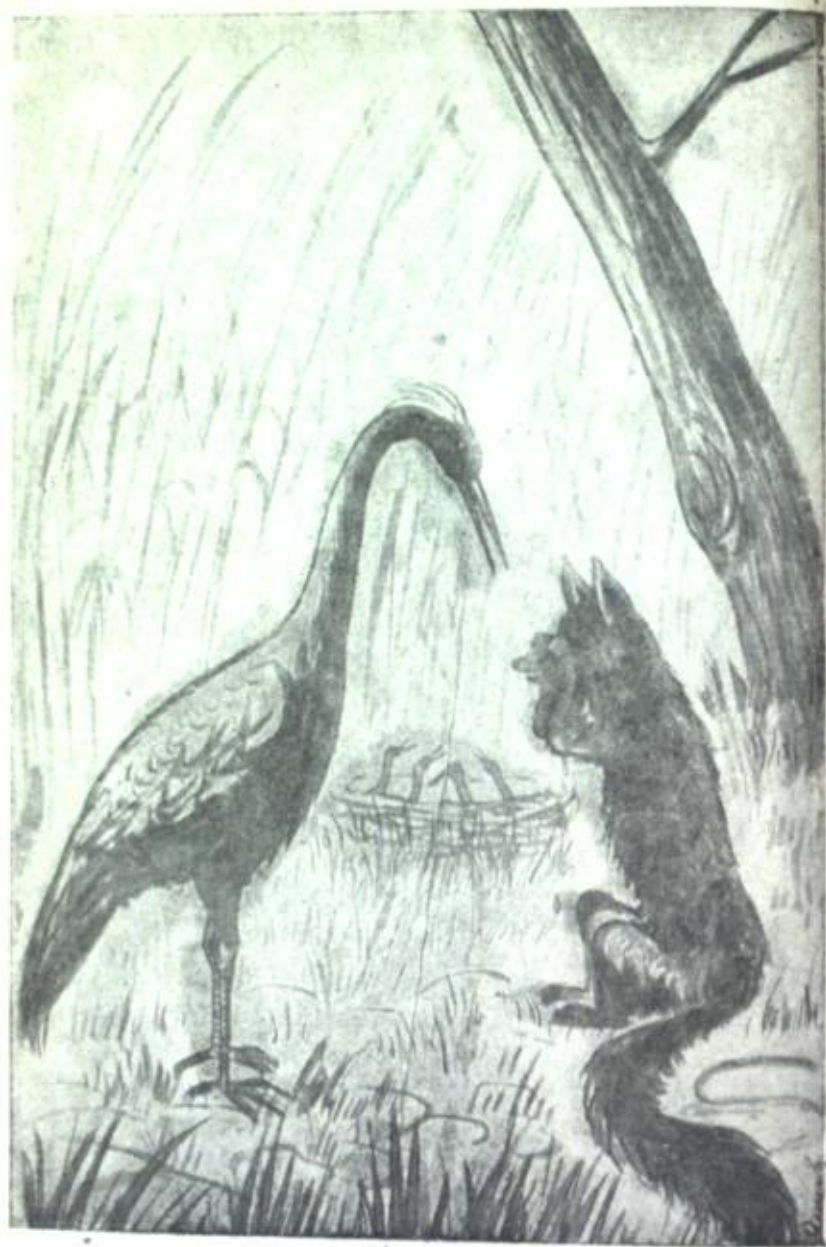
QARQЫRA MENEN TYLKYNYN DOSTUQY

Aval vaar çaz volur,
 Kөлge vatpaj qaz tolur,
 Kelgin kelgen kezinde
 Çer ајғыльр gyl асьр,
 Bulbul сайrap yn асьр,
 Bajcесекеј gылдөгөн,
 Çьқастьн ваарь бурдөгөн.
 Bir qarqьra, bir tylky,
 Qoңsu boldu dostoşur.
 Асьр сьғын çаşьғыр,
 Tylky çojpulanьр çақьнды.

Qarqırada şumduq çoq,
Tylkyde көр vuzuqu.
Tylky akendin bir tyry,
Emi kelet qьzьqь.
Tylkyde qazqan ijin var.
Өtkөн iştin sьrь var.
Betkelişken çerinde,
Bekitken sözdyn tyjyny var.
Qarqırada uja var,
Uvada qьloqan vaşьnda,
Uvada sözyn bekitken
Qalьstar turup qaşьnda.
Tylkyde var төrt vala,
Qarqırada beş vala,
Baldaгьna çem izder,
Qarqırğa ketti vesarə.
Tylky çyrət çojlonup,
Şumduqtun vaarьn ojlonup,
Ojloqondo iş qьzьqь,
Qьlajьn ðer bir vuzuq.
Uvadadan tajqьldь,
Tylky çojru iş vuzup,
Qarqırғаqə tylky aken,
Qьlmaq völdu bir qьzьqь.
Tura salьp tylky aken,
Ecteke volvos ðer qojdu.
Qarqırğa ketip qalqan son,
Bir valasьn çer qojdu.
Qardь tojur alqan son,
Qarsьldar kylyp, ojnodu.
Çalqan çerden ker qurup,
Çana şumduq ojloodu.
Qarqırğa keler kezinde,
Tylky aken ьjlar vozordu.

Kəony menen kəp ɣlar,
Kəzyn ɕaɕqa tolturdu:
— Biribiz tɕɕqa sɕqqanda,
Biribiz yjdə turvaj dep.
Etijat volup saqtanɣr,
Eptep ooqat qɣvaj dep.
Sen ketkende men ketip,
Ekəəvyz yjdən tən ketip,
Sanap kərdym bilbedim,
Toquzunun kimi ɕoq.
Qandaj vətisiz aldɣ eken,
Uzun mojudun biri ɕoq.
Bala degen eɣ qɣjɣn,
Balasɣzɣn kynu ɕoq.
Uzun mojun valaɣɣn,
Uvajɣmɣn kərvəduɣn,
Qarqɣra ake qantelik? —
Qajɣrluu — volsun artɣ,—dejt.
Kiri ɕoq icte qarqɣra,
Iɕenip qaldɣ kevine.
Tyndə ɕyɣup ɕojloqon,
Tylky səzdə turavɣ,
Zalimdin biri bu daqɣ.

QARA MAQMAL ɕORDIOLU

Ətkən zaman əzyndə,
Qalɣ ɕoq menin səzymdə.
ɕalqɣz atqa tajanɣr,
ɕavɣqar ɕyɣgən kezimdə.
Bir kəmbəqaldɣn qatɣnɣ,
Ajavaj sɣrdɣ vaɕtadɣ.
Aldɣ qatqan kəmbəqal,
Al sɣɣnən qaspadɣ.

Qatъn ajtat erine —
— Bajъm meni aqъъ kr,
Atъndъ satъr, vazardan
Maqmalдан саран алыр вер. —
Anda eri кер ајтат:
— Savыr ылоуы, деп, ајтат.
алыуыз атъ satqanda,
Qor volovuz деп ајтат.
Qoj vajvicem, сыr ыла,
алыуыз атъ satrajыq,
aldыrap с satrajыq.
At ajaqtъ сыndыrat,
Alы-bergi иъ turat.
Attъ satsaq oqustan,
Qor volovuz qoqustan.
Atъ oqto ырыс oq,
ырыс oqto turuъ oq.
Egin ыъsat eki ajda,
Egindi qantip vasavyz.
Egin alsa vasyvaj,
Emgegin tartъr atavyz.
Aъtъq alsa vasyvaj,
Arыjt qo vizdin aravyz?
Al oqattъ ojlovoj,
Attъ qantip satavyz? —
Anda qatъn кер ајтат:
— Aјtqan szge kneysyn,
Meni aqъъ kreysyn.
Qatъndъn vaary syjynur,
Qara maqmal kijinir,
ыlas volqon men emes,
ыrqaqan qatъn kr eken.
Erine szy er eken.
Emgekke alqan men eken.

Qatъndъn szyn alvaqan,
Qarqashaluu sen eken.
Atraj¹ urttun icinde,
Ardaqtuu qatъn kr eken,
Alqan eri ek kryr,
Azarqa alqan men eken.
Aъыra atъn sojulsun
Etin er enen tojunsun!
Bura salva knynudy,
Bul oruqun ojulsun.
Alыr vergenin тына bul,
Сыttan tigilgen kjnygn,
Toluq voldu trt ajqa,
Bul kjnky kijgenim!..
— Krstknyn uъu, деп, —
Qatъn saldъ analdъ.
Kjnygn ajыr vylдыrды,
Krcylykty kyldырды.
Acuusy тынса volovы,
Icek, ardъ eъildi.
Kjnk menen keltirip,
Erin vashqa uruptur,
Krcylyktyн icinde,
Kъoryr arap turuptur.
Krgn el anda кер ајтат:
— Atъn mnen qursun, dejt,
Mыndaj qatъn ajda volsun, dejt.
Aзыr satыn atъndъ,
Ketirdi qatъn varqыndъ.
Quu qatъndan qutulup,
Qudajqa aјtыn dartыndъ! —

¹ Atraj — алы, krcylyk.

Çalqыз атың çeteler,
Bazarqa vardы salrajыр.
Qarqaşaluu qatънь,
Qoşo vardы talrajыр.
Атың satыр тенге алыр,
Qatъндың verdi qoluna,
Qarmaldы emi toruna.
Qatън vytkөн şoruna.
Qandaj tyrdyy ker съqat,
Qaranar sөzdyn sonuna.
Qatънь tursa samъныр,
Qandaj iş kelet onuna.
Tentek qatън çygyrup,
Dykөngө vardы syjynup.
Атыңды satыр qojdum деп,
Eri qaldы kyjynup.
Maqmalдан aldы sarandы,
Şajьdan aldы көjnөkty.
Balakettyu quu qatън,
Baştadы mъndaj өrnөkty.
Baş-ajaq kijmin vyт алыр,
Bazardan qatън çөнөdy.
Daqъ mъndan vaşqaca,
Tolup çatat өнөry.
Aradan eki aj өtkөndө,
Aştыq vьşыр kyz boldu.
Angemesi bir dalaj,
Açар ajran iş boldu.
Erdi, qatън eercişip,
Emi kirdi oroqqo,
Qatън qaldы bir qanca,
Qutulvaj turqan domoqqo,
Ordu menen kutyndy,
Oroqun orup vytyrdy.

Cijnege salar kəlyk çoq,
Muruntan mьndaj kənyk çoq.
Eginin taşьr aluuqa,
Qьrtanqa taşьr saluuqa,
bntьmaq qыlqan adam çoq,
Kəlyk surar varuuqa.
Aqa da vardь çygyr,
Buqa da vardь çygyr.
Tamьoь ketip talьqşьr,
Eri keldi tynlyr.
Bir adam kəlyk verbedi,
bntьmaqqa kelbedi.
Çөө kətəryp voo taşьr,
Mьndaj azar kərvədy.
Agranь taşьr alsьrap,
Qatьn çyrət qansьrap.
Taruunu taşьr talьqşьr,
Buudajdь taşьr munqanьr,
Kərvəgən mьndaj çoruqtu,
Qьjnalьp qatьn zoruqtu.
Çөө kətəryp voo taşьr,
Avdan kərdь qorduqtu.
Tamanь şişip teşilip,
Baltьrь şişip, vasa alvaj,
Çalqьz attь sattьrqaп,
Çavьrdan qatьn qacalvaj.
Qatьndь meenet cьrmaдь,
Tamanь şişip, ьvadaь.
Kənykkən erkek vilevi,
Kəp kejivejt çyrəgy.
Qaldalan qыьp vaşьnda,
Qatьndьп salqan dyməgy,
Qatьnqa eri kəp ajtat:
— Bul səzymdy uqur tur.

Авдан җоғоң сьафтыг,
Сарандьн вагьн вилверсин,
Сени җоғо қылытыг.
Қара мағмағ җоғо екен,
Оқта турған молдо екен
Қатын сенде аяр җоғ,
Қара мағмағ җоғоло.
Қатыр кетсең салындар,
Җай көйнөккө җоғоло.
Өдө ваһьн көтөргү,
Қара мағмағ җоғоло.
Җоғуңн мурун вилвермин,
Җоғо екен кижген сараһь.
Мен җоғо сараһ кижвермин
Уһунса волур сағалым.—
Қатын өзы қатыды,
Азарға өзы сатыды.
Қара волвойт кемвағал,
Саттым дер җалығз атымды.

ҖЕТИ ТАЗ, ҖЕКЕ ТАЗ

Erteki өткен заманда,
Uqulur җүрөт қаварда,
Җелип җүрөт Җеке таз,
Җетик волқон амалға.
Өзгө салат өз војун,
Җеке таздын катағь,
Җеке таз қалыр артында,
Җеткир таз волду атағь.
Җеке таз көөр кетти, дер,
Җети таз вутын вуға қас.
Җеке таз өзы амалсы,
Җелип җүргөн қаварсы,
Сөр салыр вайдын көзүне,

Beker dyjnə tavarçь.¹
 Çelip çyryp Çeke taz,
 Çeti tazqa zalalçь.
 Çeti taz özy mangi ² taz,
 Aqьь çoq anğı taz.
 Özy çetəə volso da,
 Çeke tazdan aqьь az.
 Çeti tazdar keneşir,
 Çeke tazqa egeşir,
 Çeke taz onvoj ketti der,
 Çeke tazdь kereşir.
 Keltirip keneş qььştь,
 Çekeden murun ozunur.
 Birigip ooqat qььlmaqqa,
 Ынтыmaq qььдь qoşulur.
 Bul çetəənyñ özyndə,
 Qas kərgəny Çeke taz.
 Çeke taz qarap çyrgən çoq,
 Çeti tazdьñ çetəəndə,
 Çeti enesi var eken,
 Çeke tazqa vaşьnan,
 Çetəənyñ vejli tar eken.
 Çetkir taz der qubalar,
 Vaşьnan dili ³ qara eken.
 Çeti vala, çeti ene,
 Bir yjdə turqan vala eken.
 Ene — vala qoşulur,
 Bir yjdə on төrt çan eken.
 Mal degenden çetəəndə,
 Çeti torpoq malь var,
 Mьndan vaşqa malь çoq.

¹ Tavarçь — Tavaqan degen söz.

² Mangi — Aqьььь.

³ Dili — Kənyly.

Mal tavarqa alь çoq.
 Aqьь esi az boldu.
 Adamdьqta sanь çoq.
 Çeke tazdьñ özyndə,
 Uqulur kelgen səzyndə,
 Çeti tazdьñ çoruqu,
 Çeke tazdьñ esinde.
 Enesi var qaşьnda,
 Eskertip turqan vaşьnda.
 Amal, aqьь yjronur,
 Ajar volqon çaşьnda.
 Çekede var bir torpoq,
 Bul torpoqu çьь torpoq.
 Çeti taz menen çeke taz,
 Kyndə çььqьь çykə ojnojт,
 Çeti tazdь Çeke taz,
 Utur alat, tyk qojvojт.
 Aldь qatqan Çeke der,
 Ajavaj urur, toqmoqtojт,
 Tartьь alьь çykəsyn,
 Çekeni saldь çoluna,
 Balaketi daqь var,
 Bajqanar səzdyn sonuna.
 Çeke taz işin vuzdu der,
 Şajtan munu qььştь der.
 Bul çoruqtu qojolu,
 Torpoqun epter sojolu
 Arvaq urqan Çekenin,
 Atьñ „çetkir“ qojolu.
 Açuuvuzdu keltirse,
 Eki kəzyn ojolu.
 Çeke tazdь savadь,
 Çelkege qojur qamadь.
 Ajavaj urur çajladь.

Azavь aştaj qanadь.
Kөzгө toruraq casavь,
Kөwөjур qaldь cataqь.
Aqьь var Çeke taz,
Al сыьнан qасавь?
Kуркө tartqan Çeti taz,
Tорроқun tartьр аьştь.
Aldьna salьр torроqtu,
Ajqьn muzqa varьştь.
Tajqalantьр torроqtun,
Catьn ajгьр salьştь.
Tорроқun çetkir, өldy dep,
Şatьrap kylyp qalьştь.
Tорроқu өlyp tujladь,
Çьqььр muzda sojlodu.
Aqьь arььn Çeke taz,
Ojlor qaldь meke taz.
Çetөөнө qarşь çьrmөktөр,
Atььььььqan tazdardьn,
Aньq сыьььn vilmek dep.
Tорроқun sojур аьртьр,
Tolturup qarqa salьртьр.
Tорроқ etin qaltььvaj,
Yьynө аьр varьртьр.
Çeke tazdьn çanьnda,
Tөөlery көр аььь var.
Oşol төөny qajtarqan,
Sargancь degen eesi var.
Çeke taz kirip aralap,
Bir aq vaş atan tandadь,
Tandaqan çerde qarmadь.
Başьnan aqььn çoқotup,
Qьььь qan menen qandadь.
Qььajьn dep bir amal,

Qыja şumduq qamdady.
 Qызы ваş boldu atany,
 Çаны kyjgөн Çeke taz,
 Çajlanьp тынсьp, çatpady.
 Minip альp төөny,
 Bildirbej ajтыp çyjөөny,
 Tazdadyн еvin tapsam dep,
 Icine saqtap kineni.
 Çeti tazqa varьptyr,
 Çekeni көрө salьptyr.
 Төөny qajdan alдын dep,
 Çeti taz surap qalyptyr.
 Çeke taz turup кер ajtat:
 Кер ajtqanda dep ajtat:
 Kyjyty көр çeke taz,
 Kyjdyrcy sözdy emi ajtat.
 — Çeti taz sende esin çoq,
 Esin tursun көzyn çoq.
 Pejli vuzuq Çeti taz,
 Menden surar sözyn çoq.
 Torpoqumdu sojqomun,
 Bul aqyldь ojlodum.
 Etin salvaj qazanqa,
 Альp vardьm bazarqa.
 Соң torpoqtun etine,
 Төө veryusy adam varьь dep,
 Atan төөгө qardarmьn,
 Özym qarьp, çardьmьn.
 Bazarqa varьp qьjqььp,
 Ajqajды saldьm, vaqьrdьm.
 Bajaqь torpoqumdun etine,
 Uşul төөny alqamьn.
 Çeke tazдын sözynө,
 Çeti taz turup işendi.

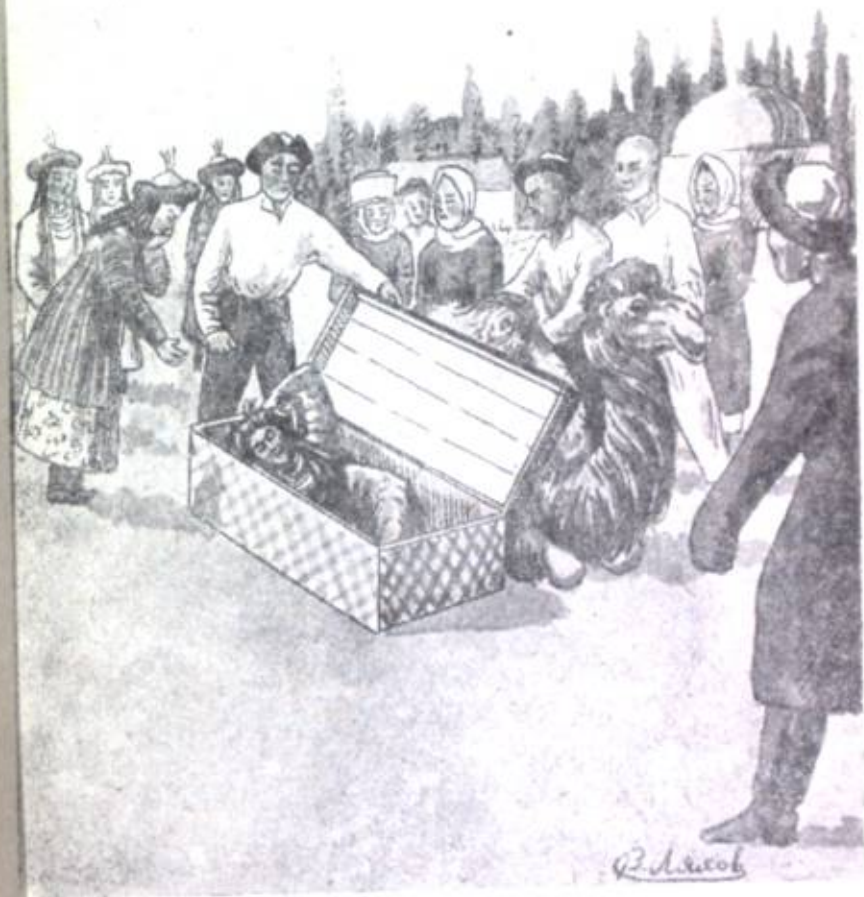
Çetөө çeti torpoqun,
 Barqan zamat sojuştu.
 Bazarqa varьp satmaqqa,
 Dajar qььp qojuştu.
 Tyndөн turup azandan,
 Çөнөр qaldь bazarqa,
 Masьlat qььp alьştь,
 Bazarqa tazdar varьştь.
 Bajaqь sojqon torpoqun,
 Bazarqa varьp salьştь.
 Vaqььşьp, qьjqььp,
 Bazardьn turup cetine,
 Төө veryusy varьь, dejt,
 Ölgөн torpoq etine.
 Bazardaqь adamdar,
 Vaarьсь ajran tan qalat,
 Qandaj aqmaq adam dep,
 Qalqтын vaarь tandanat.
 Bul aqmaq tursun, çindi dep
 Şajtanqa bolqon mingi¹ dep,
 Соң bazardьn özyндө,
 Şьldьn qьlat kimdi, dejt.
 Urup, soqur toqmoqtop,
 Bazardan ajdar cьqardь.
 Adam zat pendede,
 Aqmaqta mьndaj turavь?
 Çeke taz qorдуq qьldь dejt.
 Bizdi çep çаны тынды dejt.
 Bazardan ajdar cьqqan соң,
 Şaqьььz çaman sьndь dep.

¹) Mingi — Şajtan mojnuna mingen eken
 degen söz.

Çeligip qalqan Çeti taz,
Çeke taz menen boldu qas.
Çeke tazqa qalqanda,
Çeti tazдын воору таş.
Çeke tazдын enesin,
Çeti taz вагьр өлтырды.
Çалқьзсынтьр Çekenin,
Çаньна çавьг keltirdi.
Elge, çurtqa сындьқ, деп,
Çekege çaqşь қьлдьқ деп.
Çelip ketet bir çaqqa,
Çekeden emi тындьқ деп.
Çeke tazдын enesin,
Çajlaştьгьр qojduq деп.
Yjdöky mylkyn vyt альр,
Мындай şumduq vaştady.
Çeke taz kelse yjynö,
Enesin çajlar salьртьгь.
Bar ooqatьн Çeti taz,
Qaltьrvastan альртьгь.
Yşkyryp ьjlar, Çeke taz,
Yju qaran qalьртьгь.
Bajquş tazda ene çoq,
Başqaruuqa kişi çoq.
Enem volso öldy деп,
Çeke taz amal ojiodu.
Çeti tazдын qorduqun,
Közüm menen көrdym деп.
Ajvancalьş Çeti taz,
Eneneг aman turarsьн!
Baatьгь Çeken vaгьнда,
Baş qoşur ooqat қьlarsьн!
Başьта тыşkөн zaman деп,
Bul qorduqu çaman деп,

Ajvancalьş tazdarqa,
Qьlajьн vuqa amal, деп,
Erdigin çeken bilgizdi;
Enesin çuur tazalap,
Asьl kijim kijizdi.
Enem vajquş ölgөн son,
Qalvasьн деп, qatardan,
Kelişimdyu сыг sandьқ,
Satьр aldь vazardan.
Sandьqqa salьр enesin,
Çyktөp aldь төөsynө.
Anca мынca toqtolup,
Ajal қьльр кьтpөdy.
Bazarqa vardь çetelep,
Tөөgө çyktөp enesin.
Çerge vatpas Çeke taz,
Angemesin көrөrsyn.
Bazarqa вагьр çar salды,
Çar salqanda şar salды.
— Bul sandьqtьн icinde,
Neler var da, neler çoq,
Kөnylymdy semirtet,
Kөryp qojьsom көөнym toq.
Ofö қьlvajt ec kimgе,
Ofosuz qalqan dynyө.
Kөrgөн daqь armanda,
Kөrvөгөн da armanda.
Kөrvөj adam turalvajt,
Uşu dyjnө çalqanda.
Sandьqьmda bir қьз var,
Sagь colpon çьldьzdaj.
Qalemdej qaşь cijilgen,
Kemcet qara qunduzdaj.
Cacь çerge civalat,

Tizilgen bermet, şurudaj.
 Duşmandıq birөө qılat dep,
 Yjymө çalıqız qojvojmun.
 Özymөн başqa çan көrsө,
 Ölyp qalat tirilbej.
 Qasijeti qızymdın,
 Qalqqa qalat bilimbej. —
 Çekeden bul söz cыqqanda,
 Eldin vaarы uqqanda,
 Xandın qızы başında,
 Qыrq qızы var qaşında.
 Sejildik qылыр vazarqa,
 Xandın qızы keliptir.
 Çeke tazdın çoruqun,
 Kelgen elder көруptyr.
 Qalq çынылыр алыртыр,
 Sandıqqa көзүн салыртыр.
 Bul alda qandaj çоруq dep.
 Qызdar ajran qалыртыр.
 Xandın qızы qajғылыр,
 Uşul qызды көрөм dejt.
 „Ölyp qalsa bu qızы,
 Berer qızым velen dep.
 Qыlapat çоq sözymdө,
 Qыjanat çоq özymdө.
 Qызdarым azыr turvajыбы,
 Qыrq qыздын birin alvajыбы.
 Ölyp qalsa qızын, dep,—
 Uvada sözym uşul, dep,—
 Çerge kirgen Çeke taz,
 Sandıqındы тыşыр“, dep.—
 Çeke tazды şaştırdы.
 Sandıqtын ozun actırdы.
 Amaly көр Çeke taz,

Enesine en murun,
Kijimdi taza kijizgen.
Keltirip çyzyn suluular,
Keremetin bilgizgen.
Çьpar menen çьttuudan,
Çьttantьp arвьп ezdirgen.
Qarьp qalqan enesin,
Gyl vuratьp taştаqan.
Xandьп qьzь көрүptүг,
Kөrsө qьzь өlyptүг.
Өly qьzqa tiryu qьz,
Qьrқ qьzdьп birin veriptir.
Xandьп qьzь volqon son,
Uvada eki volvoptur.
Ajtqan sözdyn artьna,
Çьqraj qojcu Çeke emes.
Çeti tazqa qor volur,
Çerge kircy taz emes.
Aqьльпьп varьnan,
Aльp cьqtь bir qьzdь
Baqtьсьna kelişken
Balьыldaqaп nur qьzdь.
Angemesi тьна vul,
Ajqa tete çьldьzdь.
Ajar tazьп turbastan,
Tereп ojup, keп qazьp,
Enesin көrgө çaşьrdь.
Çeti taz keldi Çekege,
Çekenin yjyn көrmөkkө.
Aram çaman Çekeni,
Qьlalьq vugyn ermek dep.
Qьпьrt syjөp söz ajtsa,
Çazasьп tazьп vermek dep.
Qubulçuqaп Çekenin,

Çajьп vajqap kelmek dep.
Kelse Çeke yjyndө,
Bir suluu qьz çanьnda,
Сьтвать oqşojt bu qьzdьп,
Xandьп qьzь Qanьmqa.
Çeti taz көрүp taп qaldь,
Taп qalqandan ardandь.
Biz daqь бирden qьz alsaq,
Volvojьu dep qamdandь.
Çekeden çetөө көp surajt.

— Bu qьzdь qajdan aldьп? dep,—
Anda Çeke көp ajtat:

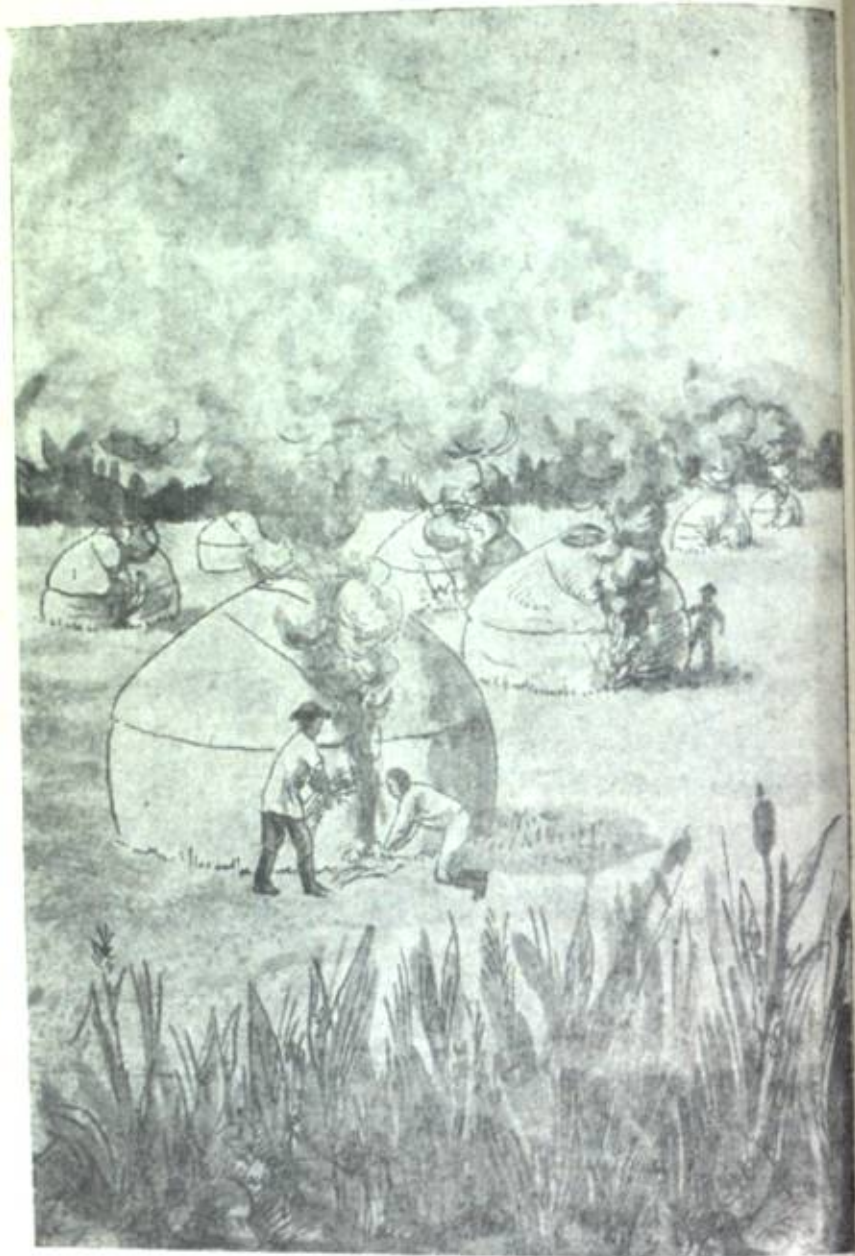
— Çeti taz senin esin çoq,
Esin tursun көзүп çoq.
Aqьль çoq angi taz,
Adamqa çaqar sözүп çoq.
Aqьl surar Çekeden,
Aqmaq tazdar kezin çoq.
Enemdi siler өltyrdүп,
Başьma çavьt keltirdin.
Eki көzym çajnadь,
Enemden көrdүm pajdanь.
Erte çyktөp azanda,
Enemdi saldьm bazarqa.
Bazarqa varьp turvadьm,
Başqa sözdyгurvadьm.
Ajqьгьqьm vaspastan,
Andan veter cьndadьm.
Өly qьzqa tiryu qьz,
Bere turqaп varьь dep,
Uluu qьzьm тьна vul,
Kөrөтturqaп varьь dep.
Bazardaгqardar көp eken,
Enemdi берip qьz aldьm.

Aloqan qъzъm mъna bul,
Өz vaqъtma tuş aldъm.
Çeti taz, enendi өltyryp,
Erte çөнө azandan.
Kyn cъqa elek mezgilde,
Salъp qalqъn vazarqa.
Өly qъzqa tiryu qъz,
Bere turqan varъ de.
Qъjqъrъqtan qacraqъn,
Qъzъq çoruc vaştaqъn.
Enener birden qъz volot,
Başqa sözdy taştaqъn.
Çekeden mъndaj kep uqur,
Çeti taz qajttъ syjynyp,
Çeke taz vergen nasattъ,
Kөnylynө tyjylup.
Kelgen zamat turbastan,
Başqa sözdy urbastan,
Aqъbъ çoq çeti taz,
Bir da qыcañ qыbastan,
Ujalbastan çaltanъp,
Çetөө çeti valta alъp,
Tazdardъ şajtan ajdadъ.
Enelerin çajladъ.
Esi çoqtor ojlonvoj,
Erte turup azanda,
Enelerin көтөryp,
Çөнөp qaldъ vazarqa.
Barsa vazar dyvyrөp,
Qъzъp qalqan kezi eken,
Mal aluucu soodager,
Tolup qalqan kezi eken.
Enelerin көтөryp,
Tazdar kirdi vaqъrъp.

Talapker adam varъ deр,
Basybastan caqъrъp.
Kөтөргөнym uşu dejt,
Tajatamdъn qъzъ dejt.
Өly qъzqa tiryu qъz,
Bere turqan varъ dejt.
Bul qъzъmdъ çaqtъrъp,
Kөрө turqan varъ dejt.
Ajqъrъqtъ salъştъ,
Adamdar ajran qalъştъ.
Kөргөн, vilgen vaarъ ajtat,
Kөp çaşaqan qarъ ajtat:
— Kesepettyu Çeti taz,
Kenebegen kesir, dejt,—
Qarqaşaluu qarъrdъ,
Qan vazardan ketir, dejt.—
Qan vazardan ajdadъ,
Tazdardъn көzy çajnadъ.
Çeke tazqa qatъlъp,
Azavъ aştaj çajnadъ.
Çeke tazdъn Çeti taz
Yjyn өrttөp taştadъ.
Mъndaj çoruc vaştadъ.
Buqa Çeken şaşpadъ.
Өrttөp salъp Çekenin,
Yjy qaldъ kyl volup.
Çeti tazdъn çorucu,
Kөnylynө zil volup.
Ertesinde Çeke taz,
Kyl, көmyryn aralaş,
Qarqa salъp artъnъp,
Amalъ көp Çeke taz,
Turqanъ çoq tartъnъp,—
— Çyktөгөнym altъn, dejt,—

Sözümde çoq qalrım, dejt,—
Altın satqan bazarğa,
Atamdan qalqan saltım, dejt,—
Bul altınım asıl taş,
Altınğa altın ajrım vaş.
Altın kerek çan volson,
Ala vergin vaşma vaş.
Ajıvın ajtır satamın,
Anıq çerin ajtamın.
Alasa qardar volboso,
Yjümö alır qajtamın.
Körçülyktyn icinde,
Bul altındı körvönör.
Körör volsoñ çalqız kör,
Çaqrasa vulun verveñer.
Alır vağır yjümö,
Anan kijin kögünör.
Çaqrır qalsa altınım,
Anan vulun verineñer.
Bervej vuluñ körgönge,
Kömyr volot körgöndö.
Kylır qojso kyl volot,
Alqandın kööny zil volot!—
Xandıñ qızı tajrandar,
Çana kelip qalırtır.
Körkylön tartqan kesirlyu,
Çekeni körö salırtır.
— Altındı alam, der,—
Çаньна ваьр ваьртыр.
Zorduq qılr Çekege,
Çekeni salır çelkege,
Qartı cecir xan qızı,
Altın der körö salırtır.
Çeke taz çatır ыladı,

Çatqan çerden turvadı.
— Altındı vergin, der,—
Xandıñ qızıñ qıjnadı.
Ujalqandan xan qızı,
Özyndöj altın veriptir.
Altındı alır Çeke taz,
Yjümö qajtır keliptir.
Çeti taz çыqr çolunan,
Altındı kögür çolunan,
Altındı qajdan aldıñ der,
Çeti taz ajran qalırtır.
Anda Çeke ker ajtat:
— Altınım uşul, der ajtat,—
Өрттөдүнөр yjümды,
Саьрдьнар kылымды.
Qalqan kыlyn алраьр,
Bazarğa sattım көmyрды.
Тавьм kelbejt silerdej,
Тамраьр ваьр çyгүшке.—
Çeti taz turup keneşir,
Çeke taz menen egeşir,
— Kыlyn satır Çeke taz,
Altındı агьн алırtır.
Kырдөöldyy kымыş алırtır.
Qan bazarğa salırtır.
Qarqaşaluu Çeke taz,
Qazna kытыр qalırtır.
Yjlerdy otqo çaqaly,
Biz daqı rajda tavaly.
Kыlyn satır bir çanca,
Altın, kымыş alaly!—
Çeti taz kelip çeligir,
Ot çaqır yjyn kыjdyрды.
Kenedej neme qaltırвай,

Өзүнүн тулкун булдырды.
Күлүн салып қавына,
Базарға барды темселер.
Базарға өтүп кетет, деп,
Ашыр-шашыр ентелер.

— Өрттөгөн уйдун күлынө,
Алтын берси бары, деп,—
Күйдүргөн уйдун күлынө,
Күмүш берси бары, деп,
Айқыгыты салысты.
Алда қандай ақтамақ, деп,
Адамдар қарап қалысты.
Ҷеткендер уруп келтектер,
Ҷетпеген уруп етектер,
Ҷузы қара таздар деп,
Ҷолово тында, ешек, деп.
Иттеј уруп виларды,
Базардан ајдар сықарды.
Қордуқ көргөн Ҷети таз,
Ҷана пикир ојлоду.
Ҷеке таз менен Ҷети таз,
Ерегішін қојводу.
„Бул Ҷекени сојолу,
Екі көзүн ојолу.
Тапыр таптап терекке,
Тышынан отту қојолу.
Ашырқайлы, шапырқайлы,
Мындај өнер ваптајлы.
Отқо қақыр күйдүгүр,
Бир қолу өрттөп таптајлы.
Қутуламыз қаламыз,
Отқо өрттөп саламыз.
Бул Ҷекенін қатынып,
Ортовузға аламыз.“

Keneşti qıbr alıştı,
Çeke tazqa varıştı.
Angemelyu Çekeni,
Ajdar çolqo salıştı.
Ajdar varır Çekeni,
Coñ terekke tañıştı.
Өrttöjvız dep otunqa,
Çeti taz ketip qalıştı.
Tevetejdi bir közgö,
Basa kijir salırtır.
Bir top çıqı aldında,
Qıvalar ajdar alırtır.
Bir vajdıñ soqur valası,
Çekege çaqın varırtır.
Tañ qaldı turqan Çekege,
Bala ajran qalırtır.
Soqur vala ker ajtat:
— Sen tañlıu turqan terekke,
Qandaj şorduu adamsın?
Esi çoq anıq aqmaq dep,
Qandaj künөө sen qıbr,
Xanqa ajırtuu volqonsun?
Beker künөө qılcansın,
Bekke ajırtuu volqonsun.
Ajtır verci cıñındı,
Men uqajın sıgındı. —
Anda Çeke ker ajtat:
— Kögyp turqan bu közym,
Soqur ele dep ajtat.
Ar kimden qavar ker uqtum,
Anıq sözdy көр uqtum.
Meni tañqan vaj terek,
Anıq mazar dep uqtum.
Bul tereke tañılsa,

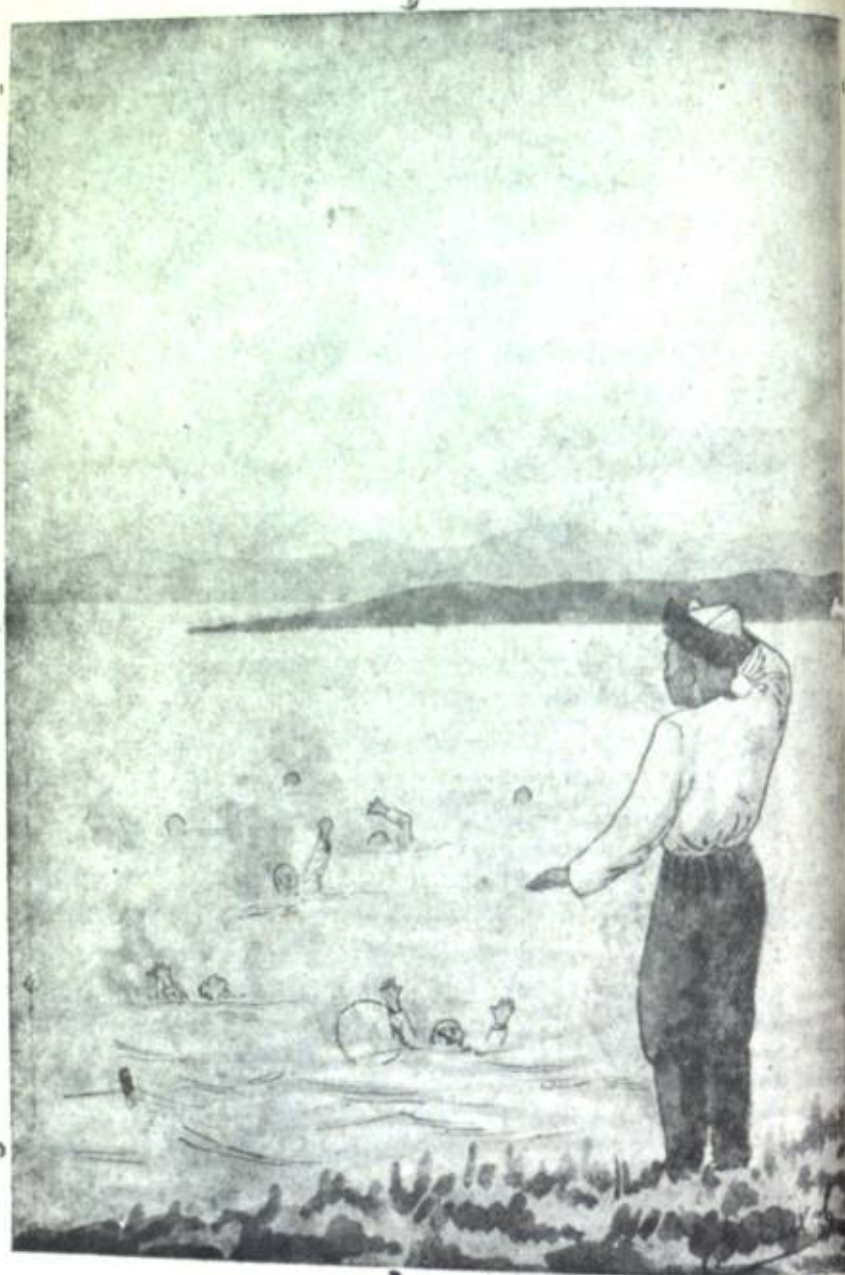
Quduretke çalınsa,
Qolu çoqo qol kiret,
Butu çoqo but kiret.
Közy çoqo көз kiret,
Tili çoqo söz kiret.
Közüm usın qatındım,
Çaratqanqa çalındım.
Bul terekke men kelip,
Darıbıqqa tañıldım.
Közüm kirdi arman çoq,
Ec armanым qalqan çoq.
Uşul ajtqan sözümde,
Bir qırındaaj çalqan çoq.
Al sözge soqur ынадь,¹
Тындығай соқур турағь.
Meni da, ake, tañqın, dep, —
Таңдырғанға сьдадь.
Soqur cecti Çekeni,
Aldı qatqan bul soqur,
Таңығь qaldı terekke,
Çekenin işi keldi oñuna,
Qarabastan sonuna.
Orduna vajlar soqurdu,
Çeke tuşty çoluna.
Al añqısa volvodu,
Çetөө keldi çeligip,
Otundarın көтөгyp,
Өrttöjvız dep, eeligip.
Ajsal-vujсал² qıvbastan.
Aзығaaq qarap turbastan,
Tuş-tuşuna ot qojdu,

¹ ынадь — işendi.

² Ajsal-vujсал — ectemege qarabastan, toqtop turbastan.

Өлтырмөккө қатынды.
Отту аспанға сьқарды,
Ѕьрқыратьр қалынды.
Соқур ылајт қалыньр:
— Мен емес таңған кишин, деп, —
Силер менен акелер,
Қоқ эле менін ішім, деп, —
Ѕети taz ақа volvodu,
Quulanған taz деп, ojlodu.
Köz kirgizip alam деп,
Quuraған соқур sojlodu.
Ѕети taz vuqa kytyndy,
Сьқарды көккө tytyndy.
Bajдың uulu soқurdu,
Kyjdyryp otqo vytyrdu.
— Ѕекени қайлар салдық, деп, —
Qutulup мындан қалдық, деп. —
Bul Ѕекени өлтыryp,
Tarqady vojdon arдық, деп, —
Ojnop qumar қаналь,
Emi yjgө varаль,
Ѕеке tazдың қатыньн,
Ortovuzqa alаль.
Ѕеке tazдың vajьдыньн,
Bajьды қыьр alаль.
Өзыvuz da vaşqaca,
Borum қыьр alаль. —
Ѕеке tazды Ѕети taz,
Keketip қыргөн кыныгө,
Ѕелген vojdon Ѕети taz,
Ѕекенин keldi yjynө.
Kelse yjyndө olturat,
Kelbersigen Ѕеке taz,
— Biz өрттөdyк, өldyn, деп, —

Ѕеке қайдан keldin, деп, —
Өлтыргөн Ѕеке kelipsin,
Emne sonun көrdyn? деп. —
Anda Ѕеке кер ајтат,
Ѕети tazды қоқотcu
Ѕelmoқuz сөзүн emi ајтат:
— Ѕети taz meni kyjdyryp,
Otqo өрттөp өлтыrdyn.
Қақсьььқ қыvaj өzymө,
Қаньта қавьр keltirdin.
Өлтыryp siler ketkende,
Atam keldi vaşьma.
Қақьлајьп valam, деп, —
Qarap turdu қаşьma.
Өlygymdy аьр вагьр,
Kөлгө salды cymьтыp,
Qajқысььз volup қальртьн,
Өlgөnymdy unutup.
Мыनावи турған қыьқыньн,
Atam verdi men aldьm.
Atamдың bergen encisi,
Quttuu volsun деп aldьm.
Silerdin daқы atanaр,
Kөldө қыгөт, vaj eken,
Tygөнө турған mal емес,
Tөрт tylyk malь şaj eken.
Aqmaq volup қыргөncө,
Ataңdan enci alsансь,
Başqa сөзdy netesin,
Baj volup қатыр қalsансь! —
Ѕети taz vuqa қеликти,
Ѕelikkende eelikti.
Ѕеке tazды eercitip,
Kөл vojuna kelişti.

— Sözymde çoq qatam, dep, —
Мънави çerde atan dep.
Anđi taz senin vaarъна,
Аньқ sözdy ajtam dep, —
Тувы çoq tunuq көl eken,
Толқур çatqan sel eken.
Ајланасъ al көldyn,
Толур çatqan el eken.
Тъшьнда cыргөн адамдын,
Ајдын, kyndyn vaarъсын,
Ајнектеј tartat syrötyn.
Anđi tazдын vaarъна,
Көlden adam көрсөтты.
Көрө салыр Çeti taz,
Ангemeni арвьтьр,
Көmyлөryn bilbesten,
Көлгө тышты вааръыр.
Өтты кетти dyjnөдөн,
Çeti taz өлур çoqолду.

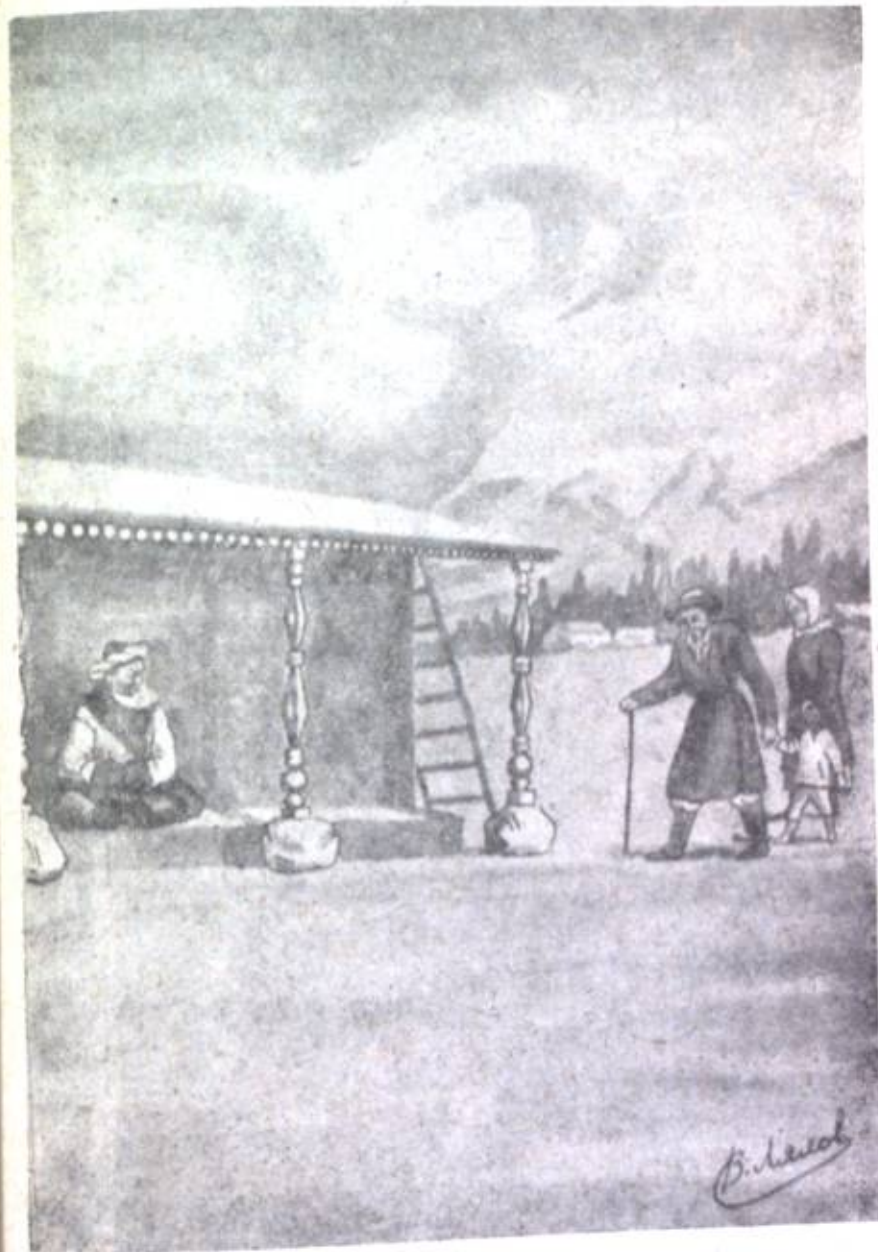
TELİBAJ TENTEK

Murunqu өткөн zamanda,
Dadañ vaj degen vaj volqон.
Kemcilik çoq өзyндө,
Төрт тылык малъ şaj volqон,
Balasънын çoqунан,
Bala деп tilep зар volqон.
Quu ваş Dadañ degen söz,
Dadañ vajqa ар volqон.
Çerge, suuqa vatpastan,
Толур çatqan малъ var.
Basъbastan көр ыјлар,
Bala усун қылаң заръ var.
Ыјлар cыгур vala деп,
Arman menen kyn өтур,

Araşnan bir qatar,
Al da qanca çyl ötyr,
Qaralyq var sözyndö,
Qarýr ketken kezinde,
Bala kerdy Dadañ vaj,
Armaný qalvaj özyndö.
Balam aman çyrsyn, der,
Malýmde valdar bilsin, der,
Aman çyrsö valam der,
Baladan tündý sanaam, der,
Telivaj der at qojqon.
Er çetkende Telivaj,
Aqyly çoq çan boldu.
Balam çindi boldu, der,
Dadañ vaj vuqda dal boldu.
Qubandý Dadañ syjynur,
Baldağlyñ kerkynö.
Malýn özy bilsin, der,
Baldağlyñ qojdu erkine.
Baldağlyñ malde bilsin ker,
Erki menen çyrsyn, der,
Kylyk, çorqo minsin, der,
Kijimden torqo kijsin, der,
Baldağlyñ malqa ee boldu,
Vaarýnan Telivaj döe boldu.
Es aqyly çoqunan,
Döe volqonu kee boldu.
Eki aqaslyñ Telivaj,
Malqa, çanqa ee qylvaj,
Malým var der ojlovoj,
Bir ajtqan kevin eki ajtat,
Dadañ vajde mee qylat.
Maldýn, çandýn vaarýna,
Çalqyz özyn ee qylat.

Tyk çevesten etinen,
Tygötyr kirdi cetinen.
Bir alasaqa töe veret,
Bir çykögö vee veret.
Bir saqaqa at veret,
Telivajde eli mart koret.
Uruşanqa ujşveret,
Qol sunqanqa qoj veret.
Aradan azyraaq kyn ötty,
Maldýn vaarýn tygötty.
Tooqoalyñ varýr virdalaj,
Böry-möry tojsun der,
Maldan çarýr taştady.
Aradan qanca kyn ötty,
Kynge aralaş tyn ötty.
Aqmaqlyq qylyñ Telivaj,
Aqalarýn çydötty.
Tygötkön malda saný çoq,
Sanat çetpej esevi.
Qolunda emi Telivajdeñ,
Çalqyz miner eşegi.
Baştaqydan veş veter,
Aqyl-esten ajryldy.
Talatýr malýn tygötyr,
Dalaj çandý vaj qyldy,
Aqyly özyn qar qyldy.
Qara volur atasý,
Qamsyqlyñ ýlar qajorydy.
Qarmaar maldan tyk qalvaj,
Telivaj taqyr ajrydy.
Balam çindi çyqly, der,
Kujyr çygyr çoq boldu.
Baquucu valam çindi, der,—
Şajtanqa boldu mingi, der,—

Çalqыз emes Telibaj,
Çana var eki aqasъ.
Telibaj tentek şoq boldu,
Es aqызь şoq boldu.
Onolup keter alam, dep,
Baladan tьnvajt sanaam, dep,
Qudurettin işine,
Varvъ menin caraam dep,
Moldoqo verip oqutsam,
Çindiligi qalar dep,
Tentektigi çoqolso,
Tilimdi anan alar, dep.
Atasъ menen enesi,
Balasъn aьp ortoqo,
Aьp vardъ moldoqo.
Atasъ Dadaң ker ajtat:
— Aj moldo ake, dep ajtat, —
Balam tentek boldu, dep, —
Bir ajtpastan көp ajtat.
Oң ajtqan sөzge til albajt,
Iştin çөnyп vile albajt.
Buzuldu balam çoruqı,
Buzuqtuq qьlvaj çyгө albajt.
Bytkөн işti vьldyгөt,
Eldin vaarъn kyldyгөt.
Өzy kylvөjt qumsarъp,
Oturvajt yjgө tьnc aьp.
Ajlanajъn moldoke,
Çalqыз balam uşu ele,
Çalqыз dep çazъp ajtpajmъn,
Uluusu mъndan qыз ele.
Qызьmdъ verdim kyjөөgө,
Ajььmda çaqъn birөөgө.
Tentek boldu bul balam,

Bala ucun menin uvaram.
Bul balanь oqutur,
Tentektigin tьjьr ver.
Evi kelse ɵzyndɵj,
Çaqşь moldo qьlьr ver.
Balanь saqa tapşьrdьm,
Çindiligin tьjьr ver.
Ajtqan tilin albasa,
Ajavaj mьqtar urur ver! —
Telivajdь tapşьrьr,
Moldonun verdi qoluna.
Qatьnьn Dadaң eercitir.
Qajta vastь çoluna.
Moldo turur qat çazьr,
Qat çazqanda vat çazьr,
Aldь qalem qoluna,
Alip-vee, dep, at çazьr.
Telivaj tentek valasьn,
Tavajьn dep carasьn,
Telivajdьn qoluna,
Berdi oqutcuu qaқazьn.
Maldoқo Telivaj til albajт,
Tentektik qьlvaj çyғalbajт.
Moldo ojlonur valanь,
Ne qьlarьn vile albajт.
Moldo ajtsa, ters ajтьr,
Moldonun çanьn kyjdyrды,
Ajгьr, çьrtьr vir qanca,
Depterin da vьldyrды.
Zerikti moldo Telivajdan,
Ketkin, dedi, vu çajdan, —
Aram eken ajtqan sөz. —
Telivaj qajтть yjynө,
Çini arvьdь kynyғө.

Telivaj degi сьdavajт,
Tentektik qьlvaj çyғyғө.
Kele çatsa çolunda,
Keltegi var qolunda.
Telivajdьn sөzynө,
Qulaқьn tunat sonuңa.
Bir top bala ojnoşur,
Çyғyғyғ muzoo qajtarьr,
Telivajdьn ɵzyndө
Qorquu çoқ çandan çaltanьr.
Bajqar vasьr ozundu,
Baldarqa kelip qoşuldu.
Mal qajtarqan valdarqa,
Kөrsөtmөk boldu çosundu.¹
Men Telivaj tentek, dep,
Baldardь urur kelteker,
Baldardь urur qьjratть,
Baştan ajaқ ьjlattь.
Ajdar aldь muzoosun,
Al valdarqa verbesten.
Bul muzoo meniki, dep,
Tendikke Telivaj kelbesten.
Muzoonu salьr aldьna,
Telivaj keldi yjynө.
Muzoo vaqqan valdardьn,
Çoop ajtrajт virine.
Muzoonu Telivaj çьjnadь,
Toғmoғtop urur qьjnadь.
Bul qorduqqa сьdavaj,
Qajtarqan valdar ьjladь.
Telivaj tentek muzoonu,
Toғmoғtop urur sojdu, dep,

¹ Çosun — Ar tyrdyy iştardi degen maanide.

Muzoonun vaarın alrar,
 Tujuqqa qatar qojdu, der,
 bilar vardı yjunı.
 Bir top çoon kun ıtır,
 Kungı aralaş tın ıtır.
 Al anıca volvodu,
 Dadandı açal torıodu.
 Kesel volup necen kun,
 Aqıretke çonıdu.
 Telibaj tentek teskeri,
 Ajtqan sözge kınıvı.
 Körtın veri Dadandı,
 Öz qolunda malı çıq,
 Balası çındı, çanı çıq.
 Mal tavarıca alı çıq,
 Kembaqal Dadaı ıtıgın son,
 Kerin qılar vızı çıq.
 Telibajdı enesi,
 Balam, der, vıca ker ajtat,
 Ataı ıtıdu, kelvejt, der,
 Ajlasın qıl, der, ajtat.
 Qajrıbr kelvejt, ataı çıq,
 Kerin qılar mataı çıq.
 Qantır munı kımıvı,
 Mından vaşca qaram çıq.
 Ecteme menen ojun çıq,
 Qonoqqo sojor qojun çıq.
 Salrajqan çındı qunı çıq,
 Satır alar vılun çıq.
 Qantır çerje çasıram,
 Qara çanda tınım çıq,
 Ec volvoso yjunı,
 Celpek qılar unı çıq.
 Elıdevej çıgıgır,

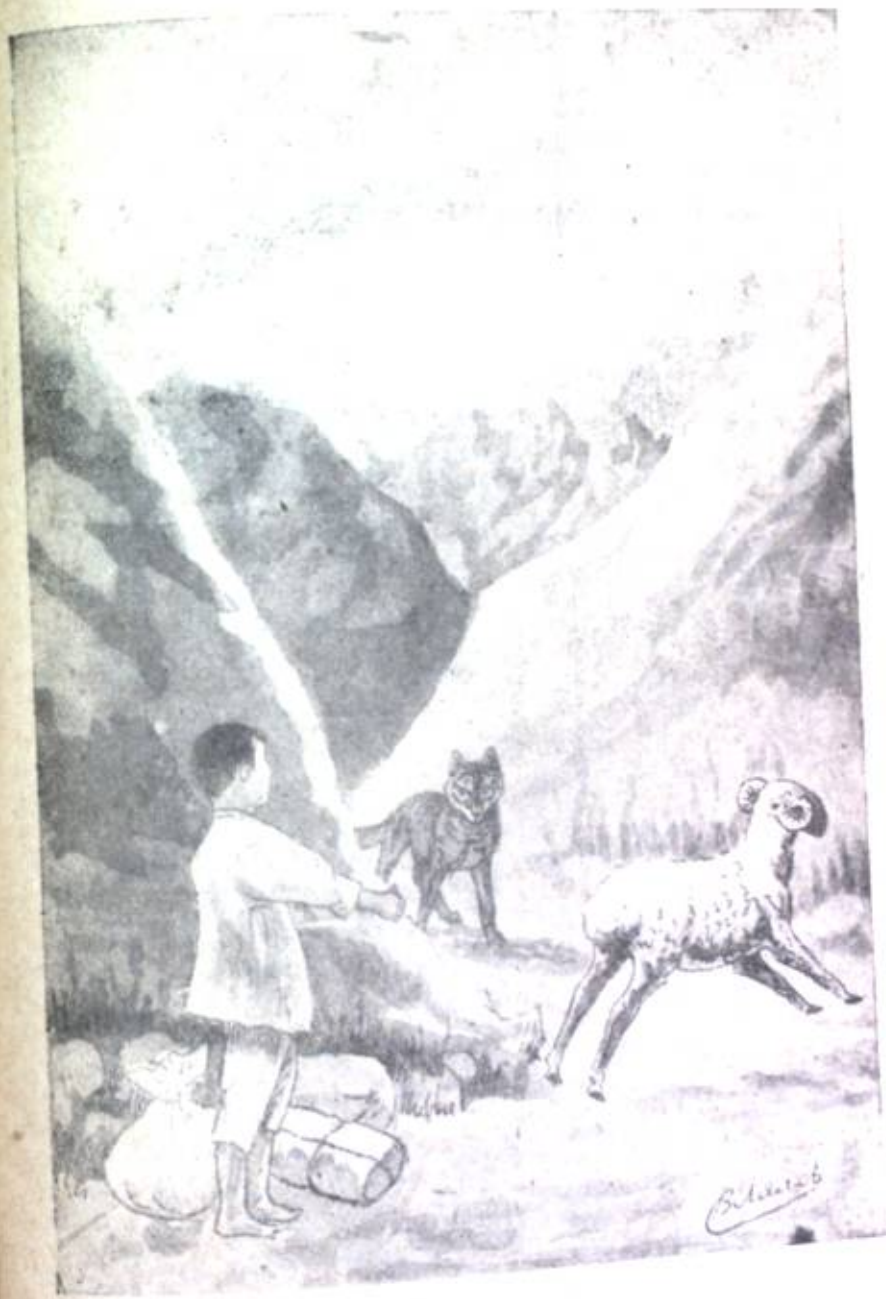
Eçen çaqın, varır kel,
 Kerin verse kecıkrej,
 Bıdam varır alır kel.
 Aqıl salır ker ajtır,
 Ataı ıtıdu der ajtır,
 Eçene qavar salır kel.
 Erte varır alır kel.
 Eki aqarı mında ker qazsın,
 Qantır vular tım çatsın.
 Bıdamıraq varır kel,
 Emne verse alır kel. —
 Eneke, maaqul, volot, der,
 Telibaj ketti çıgıgır,
 Erte ıtıgın bir çan der,
 Atasınan tınıgır.
 Eçesine vardı daldandı,
 Telibaj tentek ker ajtat:
 — Armanı çıvı eçeke?
 Ataı ıtıdu, — der ajtat.
 Eçesi turır ıtıladı,
 Elinin vaarın çıjnadı.
 — Men keldim eçe özını,
 Qulaq salqın sözymı,
 Enem saqa çıverdı,
 Alır kel der silerden,
 Qonoqqo sojor qoj surar,
 Celpek qılar un surar.
 Keneş qıbr ker surar,
 Kerin qılar vız surar.
 Enem menı çıverdı,
 Bererınerdı qamdaqın,
 Bugın tıştın qalvaqın. —
 Ajtır sözyn uqızır,
 Telibaj turdu temseler,

Васътъгаақ кетсек деп,
Айтър турду entelep,
Еçesi anda кер ајтат,
— Азъгаақ тоқто, — деп ајтат, —
Сарамçалън вутуғур,
Санçар¹ қыльр кутунур,
Қојду саар алажън,
Сурақанън верејин.
Қојду саар волқон сон,
Өзун менен çөнөјун.
Азъгаақ савығ қылаън, деп,
Валаън ала турқун, деп,
Валасън верди қолуна.
Емсектегі çағ вала,
Алар замат ъладъ,
Тоқтовостон көр ълар,
Теливайдън çанън қыпнадъ.
— Васы, васы вөвөк, деп,
Валаън ваşън сыладъ.
Сылар көрсө валаън,
Валқылар турат емгеги.
Çара сыққан екен деп,
Ваşқа сөзгө келведи.
ълавартыг вeker, деп,
Іриндер қалқан екен, — деп,
Аман волсо вөвөгум,
Мъндан ајоър кетер, деп —
Теливай tentek çаşпадъ,
Валакетти ваşтадъ.
Валаън меесин ирин деп,
Аль çerge таştадъ.
Тъпсыр уқтар қалды деп,
Ојлор қалды санаасъ.

¹ Санçар — Тақтар деген сөз.

Өлвөј вала қалавъ,
Өлөр çерде çарасъ.
Ал аңқыса еçesi,
Малън саар вутуғурды.
Малън саар волқон сон,
Вармақ волур кутынды.
Теливай tentek кер ајтат:
— Іриндер ваşъ қалыртыг,
Іринин алдым, деп ајтат, —
Ақылысыз еçe вилверсин,
Çарасън вайқар çуғвөпсын,
Çаман еçe вилверсин,
Çақшылар вайқар çуғвөпсын.
Мъна берегі çара деп,
Çарасън еçe қара деп,
Іринин альр салқан сон,
Уқтар қалды вала, деп, —
Еçesi ала валаън,
Есақ өлгөн çанъ çоқ.
Betinde қызы қанъ çоқ.
Теливай, тыркө çеттин, деп, —
Tentek it турвай кеткин, деп —
Увалыма қалды деп, —
Ујат қыльр салды деп, —
Еçesi ълар вақыгър.
Eli-çurtun сақыгър.
Теливайдъ қудай урду, деп, —
Темтејир қарар турду, деп —
Тувымө Теливай çетти, деп, —
Çетpegende netti, деп. —
Тыгу сууқ тыгөнгур,
Тыгөтыр таştар кетти, деп, —
Валама қыды кесир, деп, —
Валакетти кетир, деп, —

Çaş valamdy ultiyup,
 Bar vele mende ösüp, dep, —
 Kejir ылар söz ajтыр,
 Kerin қылар өз берip,
 Selpek қылар un берip,
 Qonoqqo sojor qoj берip, —
 Bulardy берip қолuna,
 Telivajdy saldy қолuna.
 Tentek Telivaj ne қылат,
 Bajqanar sözdyn sonuna.
 Çetelep qoju қолunda,
 Kele çatsa қолunda,
 Aldыnan бөгу қолуqtu,
 Aqmaq Telivaj оолуqtu.
 „Civalçыq qujruq көк cunaq,
 Bul qudajдыn iti“ dep,
 „Iti menen qudajдыn
 Ec kimdin volvojt işi“ dep,
 „Çolumdan tosup çyruptyr,
 Kelerimdi viliptir,
 Qudajдыn iti kylykry?
 Menin qojum kylykry?
 Bilejin qojdun camasыn,
 Tavajыn ittin carasыn,
 Kөrөjyn qojdun өnөgyn,
 Çarыştыгыр көrөmyn.
 Qojumdan bul it өtrөjt“ dep,
 „Өtmök tursun çetреjt“ dep, —
 Bөrygө qojun çiverdi,
 „Sыnajыn“ dep „silerdi“
 Qoju ketti қолunan,
 Bөгу quudu sonunan,
 Qarqaşaluu Telivajдыn,
 Kelevi işi onunan.

Çetken çerde qarışqır,
Qojdu vasır çer aldır,
Bygyn çolum boldu der,
Тооцо варыр dem aldır.
Çana Telivaj çygyrup,
Aзыгаақ çolço varqanda,
Ajььна çaqьндар,
Arasь çaqьп qalqanda,
Qazandaj qara quduqtu,
Kөрө saldь көз менен,
Syjлөр turdu söz менен.
„Qudajьmdьп qazanь,
Quru qajnar turuptur.
Kөргөн bilgen adam çoq,
Kөптөн veri quruptur,
Undu vuqa salьş, der,
Calqьc menen calьş der,
Aşь qььp vьtyrup,
Anan yjgө varьş, der, —
Ectemesin qaltьrvaj,
Quduqqa undu salьptьr.
Aqalasьп ketirip,
Calqьc menen calьptьr.
Aзыгаақ volup qaldь der,
Armanduu volup qalьptьr.
Andan өtyp Telivaj,
Kөр qamьşqa varьptьr,
Şamal tijse qamьştar,
Narь, veri ьrқalat,
Alqandьп vaarьп çoqotup,
Aqmaq Telivaj qur qalat.
„Men көгвөртмүн vaşьnan,
Өtyucь elem qaşьnan.
Qur çygynup turuptur,

Qudajьmdьп kelini,
Aьp kele çatqanьm,
Atamdь ooor kerini.
Kelinge qььp vьrkөncөk,
Tavajьп munun evini.¹
Vuqa vajlar өtөm der,
Tartьпqanьm beker“ der,
„Vьrkөncөk vajlar, өtpөsөm,
Taarьпьp kelin keter“ der, —
Ajьp aьp bir vaştan,
Vajlar çatat qamьşqa,
Telivajdьп oju çoq,
Tartьпьp mьндan qalьşqa.
Vaarьп vajlar vьtkөн son,
Çaraşьp qaldь kelin, der,
„Uşu qььqan çumuşum,
Ketkeni çoq tegin“ der —
Aqььsьz, aqmaq Telivaj,
Aqmaqьqь bilinip,
Atasьпьп kerini,
Qamьşta qaldь ilinip.
Enesine varvastan,
Ec kimdin tilin albastan,
Çaqşь ajtqan sözgө көnbөstөн,
Atasьп kelip көnbөstөн,
Telivaj çindi temtejip,
Talaadan qasьp çoqoldu.
Aqalarь kytynup,
Kөrdь qazьp vьtyrup,
Qarap turqan kezinde,
Ectemeni ojlovoj,
Çetip vardь kecinde.

¹ Evini — Evin degen söz.

Анын арқа чаарнап,
Еңеси варды алыгар,
Атасынын устунө,
Баласы өлүр қаныгар,
Ел қылыр келишти,
Қошумса қардам беришти.
Тарқаныбыз ушу, деп,
Дадан вайды көмушту.
Бул Телибай оңвоjt, деп,
Дегеle adam болвоjt, деп,
Ақыр визди қоқ қылат,
Анан визди қоjвоjt, деп,
Телибайды алысты,
Алыс қерге варысты.
Кижимин дьрдaj cectirip,
Қылаactар салысты.
Ақалары мындаj деjt:
„Тооқо сықыр варавыз,
Томқоруп алтын алавыз.
Бай болуп сырқар қалавыз.
Алтын алыр қулатсақ,
Алтын kelet қарқыгар,
Қуcaqtар қал алтынды,
Қарар турбай алыгар.
Қарар турқун көргөндө,
Қуcaqtар қал келгенде.
Байқар турқун көргөндө,
Басыр қалқып келгенде.
Телибай буқа ьнадь,
Келгенде қарар туравь,
Ақалары варысты,
Отунду арвып алысты,
Қазандаj тақты соқ қылыр,
Ажавай отту қақысты.

Қызарып таş ысыды.
Бсықан тақты қулатты,
— Алтынды бат қармай — деп,
Ақалары қыжырды.
— Ақылы қоқ ит елең,
Ажаньр мындан қалба, деп, —
Таş варып тызгө тышкөндө,
Басыр қалды қуcaqtар,
Ақмақтықып мындан бил,
Ажаньс қоқ қылcaqtар.
Териси таşқа қавысты,
Тентектин евин тавысты.
Анда Телибай кер айтат:
„Еки акем мында келгинце,
Erdigimди көргөncө,
Брқырасаң ьқыра,
Шьрқарасаң шьрқыра.
„Erdik қылар салтым“, деп,
„Қоjo бервеjm алтын“ деп, —
Қуjур қатыр қан верди.
Ақмақты мындаj kim көрды!

ҚОҒОНДЫҢ АҢГЕМЕСИ

Мен eletke барқам, деп,
Eletti қөнгө салқам, деп,
Elettin малы тууқандьр,
Қажьр-zeket alam, деп,
Seldesin сон салыпыр.
Мал алууға қатыпыр,
Қоқо акең келди көсмөнгө,
Zeket surap зарыпыр.
Elettin малы вelen, деп,
Eli, çurtu кenen, деп,
Ваары мақа қол берген,

Murutcular¹ kelem dep,—
 Çыlda kelip mal alыр,
 Pajdalanqan qoço aken,
 Tazasъnъr özyncө,
 Qaadalanqan qoço aken.
 Alъnca oоqat malъ var,
 Bajъsъmaq çanqa çoluqtu,
 Kelgen zamat ker vaştap,
 Kesirdyy qoço ooluqtu.
 Aqыл ojlor şaşpadъ,
 Aldoonun kevin vaştadъ.
 Tespesin alыр qoluna,
 Tegerenip sonuna.
 Araket qыльr ker ajtat,
 Aldamcъ sözdy көр ajtat.
 Narq uşundaj, dep, ajtat,
 Nazirdin² çönyн көр ajtat.
 Nazir-nyjaz maşarda,³
 Minyuçy atъn dep ajtat.
 Zeket vergin malъndan,
 Sadaqa vergin çanъndan.
 Adal volot tarqanъn,
 Ajdar çyгyp vaqqanъn.
 Pajda qыlat özynө,
 Adal maldъ satqanъn.—
 Kөz көrvөгөн qaranqъ,
 El işendi kevine.
 Qolun verip көрçylyk,
 Qoçonun kirdi evine.
 Qalqъn vaarъ çajlandъ,

¹ Murut — Qoçoqo qol vergender.

² Nazыr — Qudajъ, sadaqa.

³ Maşar — Quraanda ikinci dyjнө var degem
sezden alъnman

Qoçoqo qolu vajlandъ.
 Qaranqъ qalq işenip,
 Qoço aken qыldъ ajlanъ.
 Nazыr-nyjaz-zeketin,
 Qoçonun verdi qoluna.
 Zeket arvъn tyşkөн son
 Qoço tyştу çoluna.
 Alqan malъn aş qыльr,
 Ajtuuqa oozun maş qыльr.
 Ekinci çыldъn özynдө,
 Çana keldi çazqъr.
 Çumuru vašta neler çoq!
 Çumqan көzyn tyk asrajt,
 Namazъn arvъn көvөjtүp,
 Daaratъ çoq tyk çatrajt.
 Eldin vaarъn coqultyp,
 Qoço kirdi ermekke.
 Salajъn dep, bul eldi,
 Çana bir tyrdyy өrnөkkө.
 Ajtър sözyn vaştadъ,
 Aqыл-esten şaşpadъ.
 — Aziret qoçom ajtat, dep,—
 Ajrър elet qacpadъ.
 — Dajar tamaq alъnar,
 Maldъ çaqşъ vaqъnar.
 Qojdun vaşъn sojqonson,
 Qaltъrvaj tişin caqъnar.
 Taza çuup, qujqalar,
 Qazanqa anan salъnar.
 Maqa murut volqonun,
 Bul sözymdy alъnar.
 Icegi menen qarъndъ,
 Itke salыр verginer.
 Icegi qarъn byt aram.

Bul sözymə kənyəg.
Үмүт қысан қаһындап,
Үсүр бергін даһындап.
Emgegin zaja¹ ketpesin,
Zeket vergin malындап.
Qatыndып tilin alванар,
Qapiletke qalванар.
Ajынат qatып adamды,
Kөгөсүң тьындап zalaldы.
Qatып degen tyk vilbejt,
Alal menen aramdы.
Товун, — көвүң соқулуп,
Тоқтотуңар qarardы², —
Qoқodон bul söz сыққан сон,
Qalqtып ваарь uққан сон,
Eldin ваарь давьгар,
Ajтыр söзүп çавьгар: —
— Qoқom ыras ajtat, dep,
Bul sözdөн kim qajtat, dep,
Qacь uzun, aқыь çoқ,
Şarijat сын ajtat, dep,
Elet қьрқьз — көсмөн çurt,
Eldin ваарь işendi,
Evine qoқo keltirip,
Ваарьна saldы kişendi.
Oşonso qalqtып icinde,
Bir aқыlduu çigit var eken,
Qыjanat menen işi çoқ,
Qылаң işi şar eken.
Ojlonup qaldы tujunup,
Qoқonun kevi қьзьқ, dep, —

¹ Zaja — Beker, voşqo.

² Qarar — Toқtom, cecim.

Erkek menen qatыndып,
Ortosun vuzcuu vuzuq, dep, —
Qatыndып tilin alва dejt,
Sөzynө qulaq salва, dejt,
Bersen qoқom qoldojm, dejt,
Balaketten qorqojm, dejt.
Bul ajtqаны çalaңan qo,
Aldap vizden alqan qo.
Qoқonun sözy ker emes,
Ec kimge bul söz er emes.
Bul qoқonu сынажып,
Con angeme қьлажып,
Qoқonun uşu sözynө,
Qantip сыdap turajып, —
Çigit şundaj oj қьлды,
Qatындап vaştar ker қьлды:
— Qoқom saқа kevim var,
Kevimdi uқar eviң var.
Үjyvyzdөн сыг сықты,
Sizge ajtar сыг сықты.
Qulaq salqып sözymө:
Men ajtam bir qoj verem dep,
Qoқom senin özynө,
Qatыным ajtat taj ver, dep,
Taj versen semiz maj ver, dep,
Qatыndып tilin alvasam,
Өzym vilip qoj verem,
Tilin alsam qatыndып,
Qoқom sizge taj verem.
Bu sözgө qoқom ыnadым,
Beryygө virin сыdadым.
Qatыным qара қьлақандап
Sizden kelip suradым.
Anda qoқo ker ajtat:

Mьrza çigit, dep ajtat,
Az-az qatьn sөzynө
Kire çyrgyn, dep, ajtat. —
Çigit qaldь ojlonup,
Uşu qoço qьzьq, dep,
Aldamcь qoço kөrynөt,
Aньq narsi vuziq, dep,
Kerke, sөzgө kelgen çoq.
Tajьn, qojun vergen çoq.
Aqьret dep aldaqan,
Aldoosuna kөngөн çoq.
Balakettyu qoçonu,
Bajqap qaldь oşonu.
— Qoçomdu özym qьvajm, dep,
Tamaq verip sьjlajm, dep,
Aңgemeni aşьr,
Ajtraj turup çaşьr,
Tuuqan veenin sөvynөн¹,
Bernek boldu vьşьr.
Alal maldьn eti, dep,
Alal tamaq özy, dep,
Sөpty taza vьşьr,
Qoçonun qojdu astьna.
Çazqьrmaqqa vul çigit,
Qoçonun qьlqan qasьna.
Taza tamaq dep aldь,
Tyk qaltьvaj çep aldь.

**QUBA QOJ MENEN EESININ
AJTьŞ QANь.**

„Qarqaşaluu quba qoj,
Kyndөр-tyndөр çөtөлүp.

Uvajьndь kөrvөdym,
Ubara volup kөtөyр.
Өркө, воордо celiң çoq,
Çe qaqьnr ketken çeriң çoq.
Salaadan cьqqan çynun çoq,
Çaqşььq qьlar tyгyn çoq.
Quba qoj meni quruttun,
Baqqanьmdь unuttun.
Çazьnda seni quba qoj,
branduu çerdi kөktөttym.
Oju menen çesin dep,
Qьrtьş sөpty ottottum.
Toqtop sөpty çesin dep,
Aldьndan tosup toqtottum.
Mal dep seni sьjladьm,
Başьnan vaqьr çьjnadьm.
Baqqan sajьn çөtkyгyp,
Çanьmdь mintip çьjnadьn.
Kөktөmy qalsa kelişpej,
Kөrөmvy qojdun özynөн.
Tyvundө maqa mal volvojт,
Tynylup qaldьm kөzynөн.
Qaşqa vede çьltьrqaп,
Ottop çyгdun quba qoj,
Erkiң menen çajьr,
Toqtop çyгdun quba qoj,
Өtөkkө saldьm özyndu.
Ylyrөjтrө kөzynöy.
Uvaға qьldьn virdalaj
Uq quba qoj sөzymdy!
Qara өtөk¹ boldu çatqanьn,
Qarçalьr seni tarqanьm.

¹ Beenin tuuqanda tyşө turqan sьjlaaqь.

Məndən də artıq qıvıba qoj,
Qandaj volot vaqqanım.
El çajlooqo sьqqanda,
Erkin menen ottodun,
Ojron volqon qıvıba qoj,
Ajdasam ontop, toqtodun.
Asta, sekin ajdattım,
Salqın tьrgө çajlattım.
Çajloonun səvyn verdirip,
Qavьrqandь majlattım.
Ezilgen şiver çalvьraq,
Erkin menen çajnattım,
Emgegim zaja ketirip,
Basraj şorum çajnattın.
Açььq, aq səp çedirip,
Armanь çoq çaşattım.
Baltьrqan menen qьmьzdьq,
Daamduu səpty çediridim,
Uşuncalьq semirgen,
Qoj kimdiki dedirdim.
Kөk şiverdi caldьrdьm,
Şiverduu çerge ottotup,
Ajavaj şoruq qandьrdьm.
Al qьzmattь tandьrdьn.
Qaraqajdan qoo qььp.
Taza tuzdan saldьrdьm.
Arvaq urqan qıvıba qoj,
Ajavaj tuzqa qandьrdьm.
Ojun menen şordodun¹.
Al qьzmatqa volvodun.
Aqььnda qıvıba qoj,

¹ Şordodun — tuzduu çerge varьp tuz çaladьn, degen sөz.

Baqqadьn dep, qordodun.
Appaq tuzdan kemirdin,
Çajqalьp çaqşь semirdin.
Semirgende çon aldьn,
Tөөdөj volup qom aldьn.
Semirgende çon alqan,
Majьn qana, qıvıba qoj?
Sekirip qacqan sezdenip,
Şajьn qana, qıvıba qoj?
Tөrt aj ottop semirgen,
Etiq qana, qıvıba qoj?
Çegen səpty tanasьn,
Betiq qana, qıvıba qoj?
Kyz volqondo Aq sajdan,
Ajdar tuştym çaldььp,
Baqqanьmdь tandьrdьn,
Qıvıba qoj meni sьndььp.
Atvaşьь kuzdөttym,
Çajььndь tyzdөttym.
Qıvıba qoj vilvej varqьmdь,
Baqqanьmdь kycтөttym.
Asta, sekin toqtottum,
Aңьzdьn səvyn ottottum.
Bedenin gylın çediridim,
Bereke tapqьr dedirdim.
Çьltьrqan, şьvaq çediridim,
Çьrqal uşu dedirdim.
Ajtqanьmda çalqan çoq,
Ajtar səzym qalqan çoq.
Quturup өlgөн qojumaj,
Qıvıba qoj sende arman çoq.
Qьşqa qalvaj өssyn dep,
Erte qьrqьm çynьdy.
Kesiri var qıvıba qoj.

Keltiresin çinimdi.
 Qыş qamьndь ojlodum,
 Qoj dep çyryp qor boldum,
 Bilbedin qojum sьgmьdь,
 Sala qoj azьr sьgmьdь.
 Qыşьnda Tojun¹ qыştattьm,
 Seni qacan muzdattьm,
 Çelim boldu çegenim,
 Saj-səөгymdy sьzdattьn.
 Qara kyngөj, Keң kerme,
 Qыstatqan çerim kelişti.
 Ojlonbormun oq tijip,
 Quva qoj mintip өlyşti.
 Ajdaqan çoloqo vaspadьn.
 Ontoqon ynyң vaspadьn.
 Buzduң qojum qujundu,²
 Bilbedin menin sьgmьdь.
 Quva qoj sende çazьq көр,
 Qudajqa ьjla ьjьndь.
 Meni мынса kyjdyryp,
 Kөrsөttüң qojum qыjьndь.
 Ujat qыldьn өzymdy,
 Uqrajьn senin sөzyңdy*!

QUBA QOJDUN AJTQANь

„Qara tumşuq eem aj,
 Qalvartьr sende meeң aj.
 Мыndan vaşqa ajtarqa,
 Daqь varьvь çyjөөң aj?
 Сьнь çoq ajtqan sөzyңdө,

¹ Tojun — Çerdin atь.

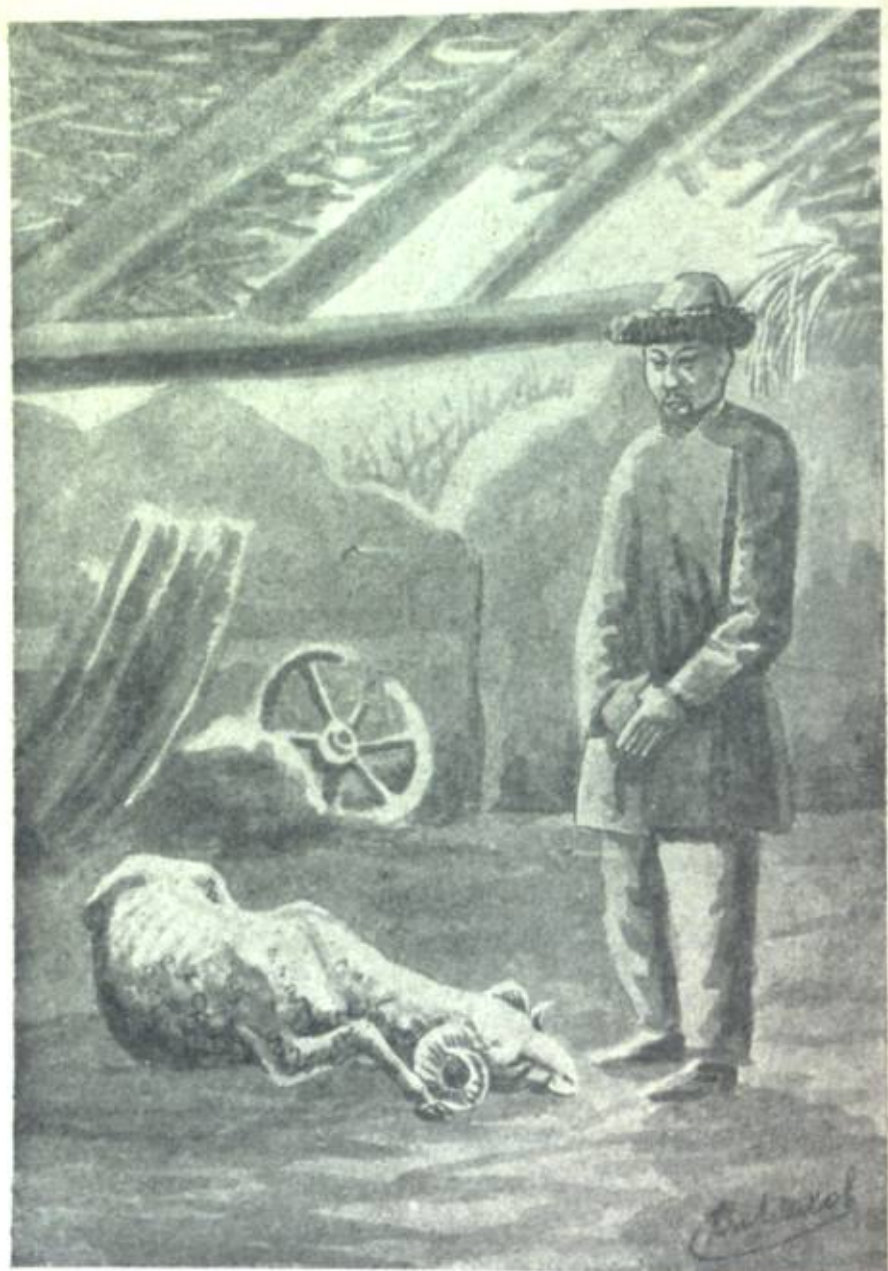
² Qujundu — Çoruqundu degen sөz.

Qalvartьr aqьl өzyңdө.
 Mal eken dep quva qoj,
 Bar velem senin esinde.
 Ajdadьn qacan Tojunqa,
 Armanьn көр qojunda,
 Quturqan çoq volucu,
 Quva qoj senin ojunda.
 Kөsrөj, qonvoj oturdun,
 Aqqan suunun vojunda.
 Tamьndan taşьr qonvodun,
 Qojdu qacan ojlodun.
 Çanьdan tuudum çavьrqa,
 Qursaqьm sөrkө tojbodu.
 Çamandьq maqa çyktөjsyn,
 Semizimde sojbodun.
 Malqa eem semirdi,
 Epsiz qыldь kesirdi.
 Ajdar çaqşь vaqpastan,
 Alьp qojdun beşimdi¹
 Uşuvi çaqşь vaqqanьn,
 Talaada qaldь tapqanьn.
 Özyңө eem өnөvь,
 Talьqşьr uqtар çatqanьn.
 Qozu ajaqtар semirip,
 El Aq sajqа көckөndө.
 Elet carva dyrkyrөp,
 Çajlooqо көсүр keterde,
 Aq sajqа qacan çajlattьn,
 Ajaqьmdь vajlattьn.
 Aq çajdьn kuny сөр çevej,
 Avdan şorum qajnattьn.
 Çaj opoldoj çajlattьn,
 Çaş valaqa ajdattьn.

¹ Beşimdi — Çydөltyn degen sөz.

Menin şorum qatıǵır,
Çaşandı qacan sajnattıñ.
Otqorvoj çajır çuıuşattıñ,
Suqarvaj ajdar suusattıñ.
Taqrı sajqa çatqırdıñ,
Qademimdi qatırdıñ.
Ajdar çaqşı waqpaстан,
Azavımdı aşırdıñ.
Tojundu qacan qıştattıñ,
Tojoızvaj sөөgım sızdattıñ.
Irin sısır quıradım,
Icimdi çaman muzdattıñ.
Aq sajdın vetin көrvөdüm,
Armanь çoq өlvөdüm.
Armanь көр quıva qoj.
Al çorıqqa көnvөdüm.
Opoldojdon көckөndө,
Kelip qondun çerine.
Çıtıqır qaloqan vaşınan,
Çılas voloqon көгүнө.
Sarıqloqan qıqına,
Men da көndüm ықına.
Bedeni qacan vırdөттүн,
Aңызdı qacan gıldөттүн?
Eem saqa taarыnc көр,
Kөönymdy çaman kirdettin.
Qojum өlmөк boldu dep,
Qancalıq eldi dırvөттүн.
Qaqtar kыngө vışыǵır,
Çatır aldın çыşыңır.
Quıva qoj mende ығыs çoq,
Sendej eege tuşuqır.
Sanaaqa alvas ker ajtır,
Salqın tuşsyn dep ajtır.

Qamar saldın tamьна,
Qacan keldin çapьma?
Kyn vatardın aldında,
Tamьndan ajdar sıqardın,
Sıttөn arraқ qoj elem,
Baqqanьndan quıvardım.
Çajır qojdun eşikke,
Zarы volur çatqamьn,
Çытыraoqan teşikke.
Mal eken dep quıva qoj,
Çaqşылар çajлар waqpaдın.
Eem sende esin çoq,
Mendej qojdu tappajsın.
Qыşında Tojun çivervej,
Qara toonu qıştattıñ.
Qantejin eem esin çoq,
Qarqa qamar muzdattıñ.
Qыş cildenin өзındө,
Saj-sөөgımdy sızdattıñ.
Ton qыldın sen qoroоңdu,
Tosur çattım voroоңdu.
Qor voloquң vilbesten,
Qojundu qыldın qoromçı.
Eem saqa çөңdirsem,
Men quıva qoj volomvu.
Qoroоң muzdaq muz boldu,
Çatqan çerim sız boldu.
Meenet vasqan quıva qoj,
Meesi çoq eege tuş boldu.
Boorum uşur çer boldu,
Kөzym көrvөs көр boldu.
Өркөm uşur көgerdy,
Kөrsөттүн dalaj өnerdy.
Icim turat ын salыр,

Basıvastañ qıldurap.
Buzuldu eem sýjaqýñ,
Uqraj qaldı qulaqým,
Bir ılıda meni us qırqыр,
Azavým taştaj qatırdıñ.
Kes kuzdө qırqыр ıynımdy,
Azavımdı aşırdıñ.
Ystımdө ıavuu — ıynım ıoq,
ıynсыz mende kynım ıoq.
Eki qırqsañ us qırqraj,
ıyrvөs velem көñyl toq.
Boroondo vozdor ыladым,
ıatqan ıerden turvadым.
Es, aqылың ıoqunap,
Qıva qojdu qыnadıñ.
Ala qurt vastı denimdi,
Ajavaj teşti terimdi.
Ujaty ıoq eem aj,
Uqradıñ ajtqan kevimdi.
Boroondu kyny silde urısa,
Tavыlvajt qojdun darıssı.
Boroon aldı voruqtu,
Kim көrgөн mındaj ıoruqtu?
Voruqtun etin saqtap ıer,
Saqызqan, qarqa qoruqsu.
Qыjanat qıldıñ, vaqradıñ,
Qы qurt aldı toqtunu.
Qojdon zalal көrgөndөj,
Qovurajsыñ, syjlejsyn,
Qojdun sығыñ vilvejsin,
Ajtqan tilge kirvejsin.
Semiz dep sojdun serkemdi,
Tevetej qыыр көrpөmды.
Sыqarva eem ıynıdy,

Qығыр sattың сунымды.
Топ қыыр кийдин теримди,
Айтпақын мақа кебінди.
Евирейсін еем ај,
Емі басам демінди.
Үс ијдиріп саақанда,
Көнөк толқон сүт алдын.
Түгөт еем онвоһсун,
Сүт алған саян күс алдын.
Қуруп кеткен еем ај,
Қува қој ајтыр қақсады,
Ағытырғың җеткен сон,
Ал себертен васпады.
Сүт бергејт деп қува қој,
Қатынды менет қыстады.
Ғелінін ғара муштады,
Сая-сөөгым ғаман сыздады.
Базарға sattың өзүмды,
Баяқавай қојдуң сөзүмды.
Ерсиз қылдын кесирди,
Ақарсын бир күн көзүнды.
Сојур җедин етімди,
Дарманымды кетирди.
Ајтығыр қалдық тынсалық,
Асыр қојдуң ветимди.
Қува қојдо не җазық,
Көн қыыр җақтың қығымды.
Адырдан җедим ақ ғыбақ,
Арман менен мен өлдүм,
Арқамда қалған бир туғым,
Ақ тоқтүмду җақығы бақ.
Сөзүмдүн ваяға җыжөөсын,—
Қува қој җенди еесин.
Қој демекте маани бар,

Ақыдуу адам билесін,
Еесине ајтыр арманын,
Қува қој өлді керіліп.
Еесінін көзүнө,
Қува қој қалды көгүнір.

MAZMUNU

	<i>Beti</i>
1. Uj menen muzoosu.	3
2. Dooldoj kijem degen it. *	5
3. Торрошум.	9
4. Сын taz.	13
5. Qarqьra menen tylkynyn dostuqu.	22
6. Qara maqmal qorqolo.	27
7. Çeti taz, Çeke taz.	35
8. Telivaj tentek.	59
9. Qoçonun aңgemesi.	75
10. Quva qoj menen eesinin ajтыsqаны.	80
11. Quva qojdun ajтqаны.	84

Teryyge 7/IV39-ç. berildi. Basuuqa 25/VIII-39-ç. qol qojıldı. Qaçaqzдын formatъ 60X92. Bir nasma tavaqta 40900 tamqa. Barдыqъ 4,6 nasma tavaq. Qыrqызglavlit № B—294. Qыrqызmatnos № 291. Narjad № 0208 Tiraъ 5140.

Qazan, Dzerzinskij 3, Tatpolligraf, FZU mekteni.
1939-ç.

#-13
Kuz.

Абдрахманов Төрөк Мамат
Тавар менен торгок
баре: Кыргызстанда, 1939. - Фрунзе: Ка-

9265
975

КЫРГЫЗ СӨЛӨМӨР

К. С. С.

1939

23к

10055

Вань 2 с. 25 т.

21

Т. АБДРАХМАНОВ
ДЕТСКИЕ СКАЗКИ

НА КИРГИЗСКОМ ЯЗЫКЕ

КИРГИЗСКОЕ ГОСУДАРСТВЕННОЕ ИЗДАТЕЛЬСТВО

ФРУНЗЕ 1939 КАЗАНЬ